

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Vojtěch Janský

Využití vodní energie v povodí Rokytné

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Renata Pavelková, Ph.D.

Olomouc 2024

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo): Vojtěch Janský (R210297)

Studijní program: Geografie

Název práce: Využití vodní energie v povodí Rokytné

Title of thesis: Usage of hydropower in the drainage basin of the Rokytná river

Vedoucí práce: RNDr. Renata Pavelková, Ph.D.

Rozsah práce: 88 stran, 23 vázaných příloh

Abstrakt: Bakalářská práce se zabývá přeměnou vybraných malých silotvorných děl v povodí Rokytné na malé vodní elektrárny v období od 19. století až do současnosti. Nedílnou součástí práce je i analýza stavu vodohospodářských objektů navázaných na samotný objekt – náhony a jezy. Rovněž je obsažena i historie jednotlivých staveb, příčiny vzniku, jejich eventuální dopad na okolí a rozvoj dalších odvětví podnikání. Samostatnou kapitolou je shrnutí historie vodní energie na území ČR a v kontextu historie zájmového území. Součástí práce jsou i mapové výstupy.

Klíčová slova: Vodní mlýn, rybník, náhon, jez, MVE, povodí Rokytné

Abstract: The bachelor's thesis deals with the conversion of selected small power generating works in the Rokytná basin into small hydroelectric power plants in the period from the 19th century to the present day. An integral part of the work is also the analysis of the state of water management objects linked to the object itself – mill races and weirs. It also includes the history of individual buildings, the causes of their creation, their eventual impact on the surroundings and the development of other business sectors. A separate chapter is a summary of the history of hydropower in the Czech Republic and in the context of the history of the area of interest. Map outputs are part of the work.

Keywords: Water mill, pont, mill race, weir, small hydro, the Rokytná basin

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením RNDr. Renaty Pavelkové, Ph.D., a uvedl jsem v seznamu literatury veškerou literaturu a další použité zdroje.

V Olomouci dne 5. května 2024

Podpis:

Chtěl bych poděkovat mé vedoucí práce, RNDr. Renatě Pavelkové, Ph.D., za její ochotu a odborné rady. Velký dík patří i rodině Němcových, jelikož mi poskytli zajímavé informace jak o Podskalním mlýně v Tulešicích, tak i dalších objektech v okolí.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Vojtěch JANSKÝ**
Osobní číslo: **R210297**
Studijní program: **B0532A330021 Geografie**
Téma práce: **Využití vodní energie v povodí Rokytné**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se zabývá přeměnou vybraných malých silotvorných děl v povodí Rokytné na malé vodní elektrárny v období od 19. století až do současnosti. Nedílnou součástí práce je i analýza stavu vodohospodářských objektů navázaných na samotný objekt – náhony a jezy, dále bude obsahovat historii jednotlivých staveb, příčiny vzniku, jejich eventuální dopad na okolí a rozvoj dalších odvětví podnikání (např. rozvoje panství, zpracování dřeva v minulosti a dnes nebo turismu dnes). Samostatnou kapitolou bude i historie vodní energie na území ČR a v kontextu historie zájmového území. Práce bude obsahovat mapové i grafické výstupy a anglický abstrakt. Práce bude odevzdána v elektronické podobě a bude splňovat veškeré požadavky kladené na tento druh závěrečné práce na katedře geografie.

Rozsah pracovní zprávy: **5 000 – 8 000 slov**
Rozsah grafických prací: **Podle potřeb zadání**
Forma zpracování bakalářské práce: **tisková**

Seznam doporučené literatury:

- BEDNÁŘ, Josef. Malé vodní elektrárny, 2: Turbíny. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1989.
- BEDNÁŘ, Josef. Turbíny (malé vodní elektrárny). Českovice: Marcela Bednářová, 2013.
- BRODESEK, Slavomír. Krajinou Oslavy, Rokytné a Jihlavy proti toku času. Bmo: Moravské zemské muzeum, 2007. ISBN 978-80-7028-314-1.
- BROŽA, Vojtěch. Využití vodní energie: určení pro stud. fak. stavební. Praha: ČVUT, 1990.
- GONO, Miroslava, Miroslav KYNCL and Radomír GONO. Hydropower stations in Czech water supply system. Aasri Procedia 2, 2012. s.81-86.
- HOLATA, Miroslav a Pavel GABRIEL. Malé vodní elektrárny: projektování a provoz. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0828-4.
- KOCOUREK, Jaroslav. Český atlas – Jihozápadní Morava. Praha: Freytag & Berndt, 2011. ISBN 978-80-7316-181-1.
- PAŽOUT, František. Malé vodní elektrárny, 1: Ekonomika-předpisy. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1987.

Vedoucí bakalářské práce: **RNDr. Renata Pavelková, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: 29. března 2023
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2024

LS.

---

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

---

doc. Mgr. Pavel Klapka, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 29. března 2023

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce	12
3 Rešerše literatury.....	13
4 Metodika.....	15
5 Charakteristika povodí Rokytné.....	17
5.1 Poloha území	17
5.2 Hydrologická charakteristika a průběh toku Rokytné	18
5.3 Geologická a geomorfologická charakteristika	20
5.4 Klimatická charakteristika.....	22
5.5 Pedologická charakteristika.....	23
5.6 Biogeografická charakteristika.....	23
6 Terminologie součástí vodních děl.....	26
6.1 Jez.....	26
6.2 Stavidlo.....	26
6.3 Vodní cejch	27
6.4 Náhon	27
6.5 Vantroky	27
6.6 Lednice	27
6.7 Vodní kolo a turbína	28
6.8 Odpadový kanál.....	28
7 Historie a typy vodních děl	29
7.1 Historie vodního kola a turbíny.....	29
7.2 Vodní mlýny	29
7.3 Vodní pily	30
7.4 Textilní podniky.....	30
7.5 Hamry.....	31
7.6 Vodárenská zařízení.....	32
8. Přehled vodních děl v povodí Rokytné a historický kontext.....	33
8.1 Historický přehled vodních děl na Rokytné	33
8.2 Historický přehled vodních děl na Rouchovance	34
8.3 Historický přehled vodních děl na Rokytce	35
8.4 Historický přehled vodních děl na Římovce	35
9 Vodní díla na Rokytné	37
9.1 Mlýn Pod Zámkem.....	38
9.2 Mlýn Pod Hradbami	38
9.3 Rakšický mlýn.....	39

9.4 Drápalův mlýn.....	39
9.5 Steinmetzův mlýn.....	39
9.6 Kuchyňkův mlýn.....	40
9.7 Oulehlův mlýn.....	40
9.8 Podskalní mlýn.....	41
9.9 Alinkov.....	41
9.10 Valův mlýn.....	41
9.11 Spálený mlýn.....	42
9.12 Bendův mlýn.....	42
9.13 Nový mlýn.....	42
9.14 Vilímův mlýn.....	43
9.15 Kašparův mlýn.....	43
9.16 Újezdský mlýn.....	44
9.17 Matoušův mlýn.....	44
9.18 Pila Rozkoš.....	44
9.19 Pulkovský mlýn.....	45
9.20 Bednářův mlýn.....	45
9.21 Kmentův mlýn.....	45
9.22 Mlýn Královec.....	46
9.23 Zámecký mlýn.....	47
9.24 Mlýn v Popovicích.....	47
9.25 Mlýn v Lesůnkách.....	47
9.26 Mlýn Holeček.....	48
9.27 Újezdský mlýn.....	48
10 Vodní díla na Rouchovance.....	49
10.1 Šabatův mlýn.....	49
10.2 Texlův mlýn.....	50
10.3 Soukupův mlýn.....	50
10.4 Urbánkův mlýn.....	50
10.5 Pachrův mlýn.....	51
10.6 Nový mlýn.....	51
10.7 Hrotovický mlýn.....	52
10.8 Valečský mlýn.....	52
10.9 Mlýn Kopyto.....	52
11 Vodní díla na Rokytce.....	53
11.1 Hradištný mlýn.....	53
11.2 Bohušický mlýn.....	53

11.3 Melkusův mlýn.....	54
11.4 Mlýn Šálek.....	54
11.5 Horní mlýn.....	55
11.6 Domamilský mlýn	56
12 Vodní díla na Římovce	57
12.1 Červený mlýn	57
12.2 Mlýn Vísky.....	57
12.3 Trojanův mlýn	58
12.4 Holý mlýn.....	58
12.5 Březový mlýn	59
13 Zhodnocení funkcí vodních děl a MVE	60
13.1 Funkce vodních děl na Rokytné	60
13.2 Funkce vodních děl na Rouchovance.....	61
13.3 Funkce vodních děl na Rokytce	62
13.4 Funkce vodních děl na Římovce	63
13.5 MVE na Rokytné.....	63
14 Náhony a jezy.....	65
14.1 Náhony na Rokytné	65
14.2 Náhony na Rouchovance.....	66
14.3 Náhony na Rokytce	66
14.4 Náhony na Římovce	67
14.5 Jezy na Rokytné.....	67
15 Diskuse	70
16 Závěr.....	71
17 Summary	72
18 Zdroje	73
18.1 Knižní zdroje	73
18.2 Internetové zdroje.....	74
18.3 Mapové zdroje.....	75
Seznam příloh.....	76
Přílohy	77

Seznam použitých zkratk

ČOV	čistička odpadních vod
č. p.	číslo popisné
MVE	malá vodní elektrárna
SAMVDRČ	Seznam a mapa vodních děl republiky Československé
SVPRČ	Státní vodohospodářský plán republiky Československé

1 Úvod

Voda se řadí mezi substance, bez nichž by neexistoval život. Voda je životadárnou tekutinou, jež má mnoho funkcí. Bez ní by nemohly fungovat složky živé přírody. Voda však patří mnoha oblastech světa mezi strategické suroviny, o něž se vedou spory. V prostorech střední Evropy, do které se řadí i Česká republika, je sice situace klidnější, ale v budoucnu je potřeba počítat s mnohými problémy, které se týkají vodního hospodářství, a to zejména kvůli vlivu globální změny klimatu. Tato práce se však týká pohledu do minulosti, do časů, kdy lidé v povodí Rokytné byli na vodě a její energii mnohem závislejší než nyní. Lidé se odjakživa tento mocný živel snažili spoutat a jakkoliv využít ke svému prospěchu. Postupem času se od dřevěných vodních kol přecházelo k prvotním turbínám, které nahradily dnešní moderní transmise, jejichž účinnost je využita v rámci tzv. malých vodních elektráren (MVE), které se v současné době staly velmi populárními.

Tato bakalářská práce se věnuje využití vodní energie v povodí Rokytné. Hlavním úkolem je popsat, vyhledat a prozkoumat jednotlivé jak již zaniklé, tak i existující vodohospodářské objekty v celém povodí této moravské řeky. Důraz bude kladen i na popis náhonů a jezů, které se v celé oblasti nacházejí. Práce se bude zabývat i historií všech těchto výše zmíněných fenoménů.

2 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je inventarizace vodohospodářských objektů (mlýny, pily či MVE) a jejich technologických součástí na čtyřech nejvýznamnějších vodních tocích v povodí Rokytné. Důležitým bodem je i následná komparace s vybranými vodními toky a také nastínění historie vodních děl. Práce má za cíl i teoretický popis technologických součástí vodních děl a snahu odlišit jednotlivé druhy objektů mezi sebou s ohledem na jejich specifika v rámci střeoevropského prostoru. Nedílnou součástí práce je rovněž terénní výzkum a pořízení fotografií u vybraných zajímavých vodohospodářských objektů.

3 Rešerše literatury

Jedním z důležitých pramenů, z nichž bylo čerpáno, je Seznam a mapa vodních děl republiky Československé (dále jen SAMVDRČ), jenž byl vydán v roce 1933 v Praze. Konkrétně se jedná o sešity týkající se obvodu Okresního finančního ředitelství Jihlava a Brno. Tyto publikace reflektovaly stav vodních děl koncem roku 1930. V rámci této práce byly důležité údaje z důchodkových (berních) kontrolních úřadů Hrotovice, Moravské Budějovice a Třebíč spadajících pod Okresní finanční ředitelství Jihlava a také údaje z důchodkového kontrolního úřadu v Moravském Krumlově, jenž podléhal Okresnímu finančnímu ředitelství Brno. SAMVDRČ obsahuje soudobé informace o čísle vodního díla, názvu toku, na kterém bylo vodní dílo postaveno, poloze vodního díla v rámci administrativního členění, jménu podnikatele, který objekt provozoval, druhu živnosti, počtu a druhů vodních motorů, množství vody přitékající do vodního díla, spádu vodního toku a normálním výkonu vodního díla.

Dalším klíčovým dílem je Státní vodohospodářský plán republiky Československé (dále jen SVPRČ) z roku 1953. Tento obsáhlý soupis rybníků, energetických vodních děl a vzdouvacích objektů byl zpracován v letech 1949–1953 a reflektuje zejména změny majitelů vodních děl souvisejících se znárodněním po komunistickém převratu v únoru 1948. Pro účely bakalářské práce byl používán SVPRČ obsahující údaje o povodí Jihlavy, do něhož spadá i povodí Rokytne. Soupisy a mapy byly provedeny brněnskou pobočkou Vodohospodářského rozvojového a investičního střediska. SVPRČ obsahuje klíčové informace o pořadovém čísle vodního díla, kraji, okrese a katastrálním území, kde se dílo nachází, názvu vodního toku, na němž se objekt nachází, jménu provozovatele, účelu vodního díla, vzdouvacích objektech nacházejících se v blízkosti vodních děl a délce náhonů. V posledním sloupci jsou sepsány poznámky.

Informace týkající se zejména fyzicko-geografické charakteristiky byly získávány z regionální literatury. Jedna z knih se jmenuje Krajinou Oslavy, Rokytne a Jihlavy proti toku času od Slavomíra Brodessera. Publikace byla vydána pod záštitou Moravského zemského muzea Brno v roce 2007. Další regionální publikací, z níž bylo pro účely práce čerpáno, je monografie od kolektivu autorů pod vedením Jiřího Čejky s názvem Ivančice – Dějiny města. Toto obsáhlé dílo bylo vydáno v roce 2002. Poznatky z knihy byly použity v rámci popisu fyzicko-geografické charakteristiky na dolním toku Rokytne na katastru města Ivančice. V části, kde je zmiňována biogeografická charakteristika povodí, byly využity poznatky ze dvou knih z edice Chráněných území ČR. Sedmý svazek se věnuje chráněným územím na

Jihlavsku, respektive v celém Kraji Vysočina. Pro účely této práce byla vybrána kapitola popisující chráněná území v okrese Třebíč. Tento svazek byl sepsán kolektivem autorů pod vedením Ludka Čecha v roce 2002. Druhou knihou z této edice byl svazek pojednávající o chráněných územích na Brněnsku, potažmo v celém Jihomoravském kraji. Pro účely této práce byly vybrány kapitoly věnující se okresům Znojmo a Brno–venkov. Tuto knihu napsal Peter Mackovčín a kolektiv v roce 2007. Drobné zmínky byly čerpány také z atlasu o jihozápadní Moravě od autora Jaroslava Kocourka.

V práci jsou citovány také čtyři odborné knihy pojednávající o vodním hospodářství a technických zařízeních. První z nich se jmenuje Technická zařízení na vodní pohon v Dubé, Doksech a okolí od Miroslava Kolky z roku 2014, jež vznikla za podpory liberecké pobočky Národního památkového ústavu. Pro účely bakalářské práce byly využity kapitoly věnující se popisům technických částí vodních děl a kategorizaci vodních děl. Druhou knihou se stala Metodika klasifikace a hodnocení průmyslového dědictví z pohledu památkové péče věnující se problematice vodního hospodářství. Kniha vznikla v roce 2022 a na její tvorbě se podílelo několik institucí, a to Národní památkový ústav, Historický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i., Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka, v. v. i., a Přírodovědecká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Dalším zdrojem byla česko-německá publikace od Zdeňka Procházky s názvem Cestami krajánek aneb Putování po mlýnech a vodních provozech na Tachovsku a Stříbrsku, která obsahuje zajímavé pasáže o typech vodohospodářských staveb. Některé informace byly čerpány i z publikace od Vojtěcha Broži, jež se jmenuje Využití vodní energie.

4 Metodika

Úplně prvním krokem na začátku tvorby práce bylo vymezení zájmového území a jeho základní fyzicko-geografická charakteristika, k jejímuž popisu byla použita jak regionální literatura, tak i internetové zdroje. Po získání základního přehledu o zájmovém území bylo potřeba se zaměřit na samotný obsah práce, který se dá rozlišit na dvě části.

V části teoretické je terminologie základních technologických součástí vodních děl a také jejich diferenciaci podle účelu jejich využití. Cennými zdroji informací se staly dvě publikace, jež byly zmíněny už v předchozí kapitole 3, a to Technická zařízení na vodní pohon v Dubé, Doksech a okolí a Metodika klasifikace a hodnocení průmyslového dědictví z pohledu památkové péče.

Druhou hlavní částí práce je část praktická, k jejímuž vyhotovení bylo zapotřebí několik kroků. Prvně bylo potřeba určit, zda se práce bude věnovat všem vodním dílům v povodí Rokytne, anebo ne. Z důvodu velkého množství objektů se praktická část zabývá vodními díly, jež se nacházejí pouze na čtyřech hlavních tocích protékajících zájmovým územím. Po určení rozsahu práce byla klíčovou věcí řešerše vybraných hlavních zdrojů informací, jimiž jsou SAMVDRČ (Seznam a mapa vodních děl republiky Československé) z roku 1933 a SVPRČ (Státní vodohospodářský plán republiky Československé) z roku 1953. Tyto dva soupisy týkající se povodí Rokytne byly získány v elektronické podobě. Díky těmto dvěma klíčovými soupisům byly vyhotoveny tabulky zaměřující se na sumarizaci a přehledné znázornění vybraných jevů z povodí Rokytne, jež jsou hlavním obsahem praktické části. Není jasně řečeno, zda se data a informace v obou soupisech zakládají zcela na pravdě, jelikož v rámci exkurze v objektu bývalého Podskalního mlýna (ID 8), dnes pily, bylo jeho majitelem řečeno, že se na tomto místě dříve nacházelo více vodních kol současně, než je uvedeno v obou soupisech a také na webové stránce vodnimlyny.cz. Důvodem, proč tyto nuance vznikaly, byla hlavně snaha vyhnout se vyšším daním. Již zmíněná webová stránka poskytuje jak informace přejaté z obou soupisů, tak i z historických map či obecních kronik; někdy však na tuto platformu přispívají i samotní majitelé objektů díky vyprávění předků či rodinným kronikám. K tvorbě map byly využity podklady z ArcČR 500 a Geoportálu ČÚZK. Měření vzdáleností probíhalo z velké části za pomoci Geoportálu ČÚZK a marginálně také díky serveru Mapy.cz.

Kromě shánění odborné literatury a dat k podkladům teoretické a praktické části práce bylo potřeba i daná vodní díla vyfotografovat. Protože se jedná o poměrně velké množství

objektů, byla to poměrně náročná činnost, a to jak z hlediska časového, tak i fyzického kvůli členitému reliéfu povodí. Fotografie byly pořízeny takřka u všech objektů (ať už existujících, či nikoliv), ale do práce byly zahrnuty pouze snímky děl, která jsou z různých hledisek (dominantně technického a architektonického) zajímavá. Menší část snímků byla přidána na závěr jednotlivých podkapitol věnujících se konkrétním popisům všech děl v povodí a větší část je obsažena v příloze na konci práce.

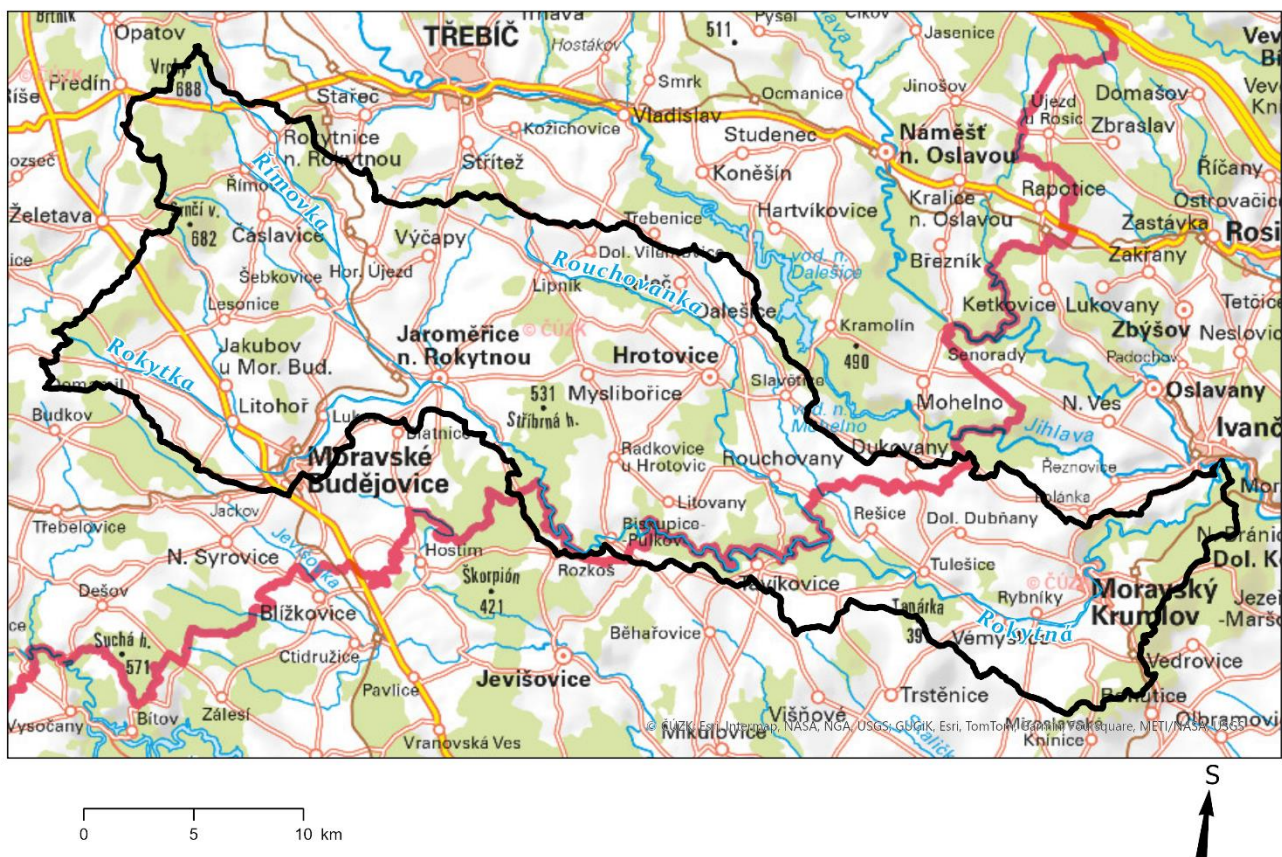

5 Charakteristika povodí Rokytné

5.1 Poloha území

Povodí Rokytné se nachází na jihozápadní a jižní Moravě (Obr. 1) v okresech Třebíč (Kraj Vysočina), Znojmo a Brno-venkov (Jihomoravský kraj). Toto území je tvořeno 5 správními obvody obcí s rozšířenou působností (SO ORP), jimiž jsou z Kraje Vysočina Třebíč a Moravské Budějovice a z Jihomoravského kraje Znojmo, Moravský Krumlov a Ivančice. Všechny správní obvody zasahující na území povodí Rokytné se ještě člení na další menší administrativní jednotky, jimiž jsou správní obvody obcí s pověřeným obecním úřadem (SO POU). Na území rokytenského povodí se rozprostírá celkem 7 těchto hierarchicky nižších obvodů, kterými jsou Třebíč, Jaroměřice nad Rokytnou, Moravské Budějovice, Hrotovice, Znojmo, Moravský Krumlov a Ivančice (Kocourek, 2011; ČSÚ, 2024).

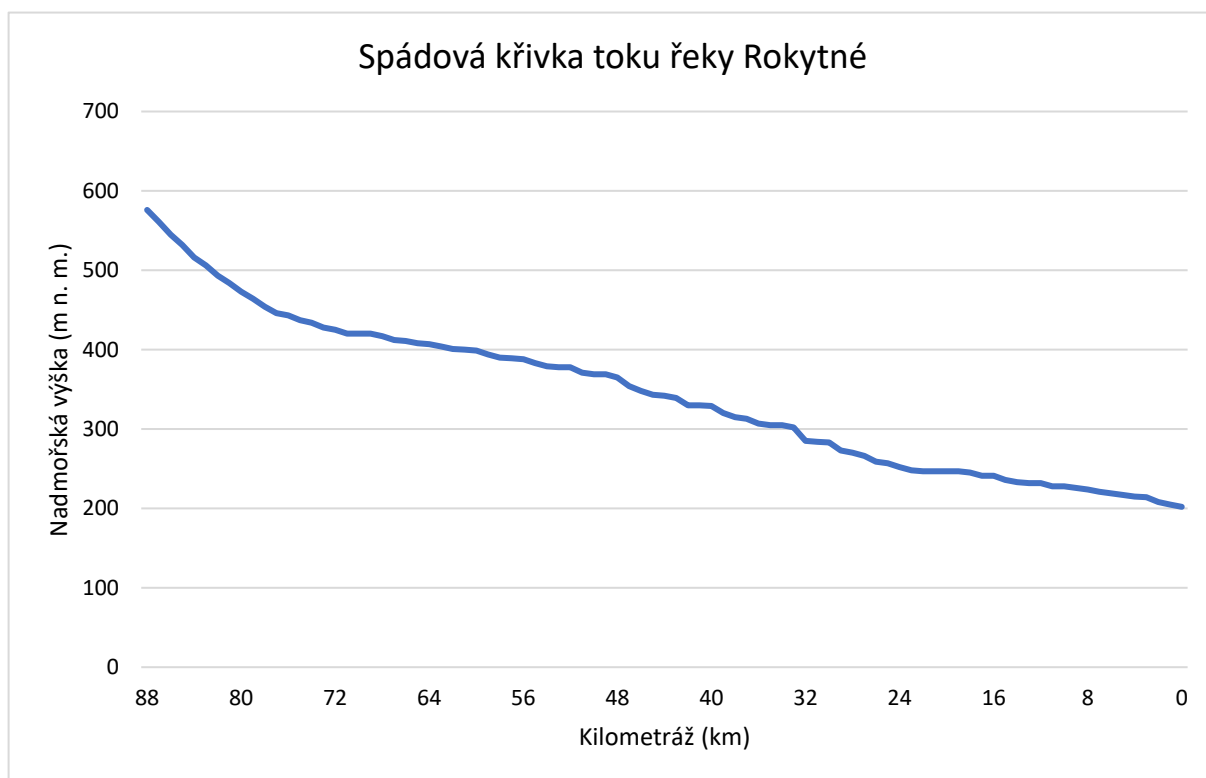
Povodí Rokytné

Obr. 1: Mapa Povodí Rokytné s vyznačenými nejvýznamnějšími vodními toky
Zdroj: ČÚZK (2024), ArcCR 500 3.3 (2016), vlastní zpracování

5.2 Hydrologická charakteristika a průběh toku Rokytné

Řeka Rokytná odvodňuje podstatnou část jihozápadní Moravy. Náleží do úmoří Černého moře. Délka toku činí 88,2 km (*Obr. 2*) a její povodí zaujímá celkovou plochu 584,3 km². Její pramen (*Obr. 3*) se nachází na hranici katastrálních území obcí Chlístov a Rokytnice nad Rokytinou, jež leží v severozápadní části třebíčského okresu, nedaleko osady Veverka, která je místní částí Rokytnice nad Rokytinou. Ústí do řeky Jihlavy v Ivančicích na jejím 38. říčním kilometru. Jejími nejvýznamnějšími přítoky jsou Rouchovanka (levostranný přítok, délka 27,6 km), Rokytka (pravostranný přítok, délka 22,1 km) a Římovka (pravostranný přítok, délka 11,3 km). Podle Graveliovy klasifikace vodních toků je Rokytná tokem VI. řádu, zatímco Jihlava tokem V. řádu. Mezi nejvýznamnější přítoky řeky Jihlavy patří kromě Rokytné také Oslava (soutok také v Ivančicích) či Brtnice (Brodesser, 2007, s. 53).

Obr. 2: Spádová křivka toku řeky Rokytné
Zdroj: Mapy.cz (2024), vlastní zpracování

Údaje o vodním stavu a průtoku Rokytné se určují z dat naměřených pomocí hladinoměrného a průtokoměrného čidla na hlásných profilech Příštpo (říční km 64,6 a nadmořská výška 403,8 m n. m.) a Moravský Krumlov (říční km 12,5 a nadmořská výška 225,8 m n. m.). Z údajů hlásného profilu Příštpo (kategorie B) lze vyčíst, že průměrný roční stav činí 64 cm a průtok dosahuje 0,69 m³/s. Nejvyšší zaznamenané vodní stavy zde byly

13. 7. 1999, kdy bylo naměřeno 296 cm, a 13. 8. 2002 během katastrofálních povodní, které postihly zejména povodí Vltavy a Labe, kdy zde bylo naměřeno 287 cm (HPPS Příštpo, 2024). Hlásný profil v Moravském Krumlově (kategorie A) poskytuje data o tom, že průměrný roční stav zde činí 151 cm a průtok dosahuje 1,19 m³/s. K rekordnímu vodnímu stavu zde došlo dne 30. 3. 2006, kdy tu bylo naměřeno 443 cm. Tato jarní povodeň byla způsobena rapidním táním sněhu na území Českomoravské vrchoviny a postihla mnohá další povodí nacházející se na území jihozápadní a jižní Moravy. Další rekordní vodní stav byl zaznamenán o 4 roky později, dne 3. 6. 2010, kdy bylo v korytě Rokytne naměřeno 251 cm vody (HPPS Moravský Krumlov, 2024).

Podle starších publikací neexistuje na otázku, kde řeka Rokytá pramení, jednoznačná odpověď. Historik František Dvorský popsal v roce 1906 v díle *Vlastivěda moravská Třebický okres* situaci takto: „*Na západě okresu protéká od hranic předínských Předínem a Opatovem směrem severním Brtnička, na jihu teče Rokytá, která majíc vznik ze tří proudů, pod Kojeticemi v celek se pojí a ve svém dalším toku Jaroměřičkou se sluje.*“ Podle jiné verze sbírá Rokytá vodu na úpatí Předínského lesa. Je také potřeba dodat, že v některých turistických průvodcích, ale i renomovaných přírodovědných publikacích se lze pouze dočíst, že „*Rokytá pramení u Rokytnice nad Rokytou*“. Oficiální pramen opatřený cedulí s názvem vodního toku se tedy nachází ve výšce 580 m n. m. Horní tok Rokytne je pozvolný, netvoří hluboce zaříznuté údolí, nýbrž se vine mezi vesnicemi, mezi nimiž je obklopen lukami a poli. U Kojetic zleva obtéká protáhlý zalesněný vrch Sádek (564 m n. m.) se stejnojmenným zámkem s vinicemi, jenž je součástí Stařečské pahorkatiny, oddělující Třebíčskou kotlinu na severu a Moravskobudějovickou kotlinu s Jaroměřicemi nad Rokytou na jihu. Pod Kojeticemi přijímá Rokytá zprava Římovku a dále protéká zvlněnou a otevřenou krajinou. Těsně nad Jaroměřicemi se do ní vlévá říčka Rokytka, přitékající od Moravských Budějovic, a na východním okraji města Štěpánovický potok (Brodesser, 2007, s. 53).

Jméno Rokytá pochází ze slovanského názvu *rokyta* označující vrbu. Ještě na začátku 20. století byl horní tok Rokytne od pramene po soutok s Rokytkou v Jaroměřicích nad Rokytou označen jako Jaroměřka (Jarmeritza), zatímco současná říčka Rokytka byla pojmenována jako Rokytá (Lutterer a Šrámek, 2004). Pod Jaroměřicemi nad Rokytou se Rokytá uzavírá do nehlubokého údolí, které se jihovýchodně od obce Příštpo noří do rozsáhlého lesního komplexu, který tvoří východní hranici Moravskobudějovické kotliny a jež je součástí rozsáhlého přírodního parku Rokytá. Od Příštpa protéká Rokytá nejprve

zahloubeným údolím, posléze zvyšuje spád a vytváří četné údolní meandry, jež jsou nejvýraznější v úseku mezi Rozkoší a Tulešicemi (Brodesser, 2007, s. 54).

Jihovýchodně od Tulešic, u městyse Vémyslice, vtéká Rokytná do otevřené krajiny připomínající mělkou kotlinu. Východně od obce Rybníky se Rokytná lomí k severovýchodu, zásobuje vodou Týnský rybník a dále k Moravskému Krumlovu se opět zahlubuje. V místech, kde řeku začínají svírat vysoké srázy, vytváří tři velké meandry. Na plochem a prostředním z nich se rozkládá historické jádro Moravského Krumlova, významného regionálního spádového města, uzavřené v zúžené šíji meandru na západní straně zámeckým areálem. Rokytná teče mezi Moravským Krumlovem a soutokem s Jihlavou v Ivančicích hlubokým údolím s četnými meandry. Část tohoto území je chráněna prostřednictvím Národní přírodní rezervace Krumlovsko-rokytenské slepence a přírodní památky Budkovické slepence (Brodesser, 2007, s. 54–55).

Obr. 3: Pramen řeky Rokytné na katastru obce Chlístov (Janský, 2024)

5.3 Geologická a geomorfologická charakteristika

Horní tok Rokytné prochází geomorfologickým podcelkem Brtnická vrchovina, která zaujímá střední část geomorfologické jednotky Křižanovská vrchovina. Nejvyšším bodem tohoto podcelku je Špičák, který je dominantou města Třešť v okrese Jihlava. Postupně řeka

vtéká do geomorfologické jednotky Jevišovická pahorkatina, v níž setrvává po většinu svého toku. Jedním z podcelků je Jaroměřická kotlina. Tato kotlina se dělí na několik okrsků, samotná Rokytná protéká geomorfologickým okrskem Stařečská pahorkatina, jejímž nejvyšším bodem je Zadní hora (633,5 m n. m.), a Moravskobudějovickou kotlinou, jejímž nejvyšším bodem je Holý kopec (579,8 m n. m.) a ve které leží město Jaroměřice nad Rokytnou (Čech et al, 2002, s. 255–258; Demek et al, 2006; Geoportál, 2010).

Naprostá většina středního toku Rokytné se nachází v Jevišovické pahorkatině. Pro tuto oblast je příznačný geologický podklad složený z rul s amfibolity. Území západně od obce Příštpo patří k žulosyenitům třebičského masivu. Význačnou lokalitou je zdejší lom Královec, v němž byly těženy durbachity a granity. Východně od obce Příštpo řeka vtéká do lesnaté oblasti, která je součástí geomorfologického okrsku Myslibořický hřbet, jehož nejvyšším bodem je vrchol Na Skalném (557 m n. m.). Ještě před bývalým Pulkovským mlýnem se Rokytná dostává do dalšího okrsku, a to do Tavíkovické pahorkatiny, kde je nejvyšším bodem vrchol Za jezerem (451 m n. m.) Mezi Tulešicemi a Kuchyňkovým mlýnem tvoří řeka hranici dvou okrsků, a to Hrotovické pahorkatiny na severu (nejvyšší vrchol Valečský kopec – 530 m n. m.) a Výrovické pahorkatiny na jihu (nejvyšší bod Tanárka – 391 m n. m.) U Vémyslic řeka vtéká do okrsku Moravskokrumlovská kotlina, jejíž nadřazenou jednotkou je geomorfologický podcelek Oslavanská brázda, která je vklíněna mezi celky Jevišovická pahorkatina a Křižanovská vrchovina a od Dyjsko-svrateckého úvalu je oddělena nevysokým a poměrně úzkým pásem Bobravské vrchoviny, jejíž moravskokrumlovská část (podcelek Leskounská vrchovina) se klene od údolí Jihlavy mezi Ivančicemi a Dolními Kounicemi až k Miroslavi. Oslavanská brázda je jižní část protáhlé sníženiny Boskovická brázda (Demek et al, 2006; Mackovčín, 2007; Geoportál, 2010).

Na dolním toku řeka postupně protéká jednotlivými okrsky geomorfologického celku Boskovická brázda. Z Moravskokrumlovské kotliny vtéká do sousedního okrsku s názvem Rokytnská pahorkatina, která je zčásti tvořena horninou zvanou slepenec (konglomerát), který vytváří charakteristické skalní útvary nad korytem Rokytné. Severovýchodně od Budkovic, které jsou jednou z místních částí Ivančic, řeka tvoří rozhraní mezi okrskem Ivančická kotlina na severozápadě (součást celku Boskovická brázda) a okrskem Krumlovský les na jihovýchodě, jenž je součástí celku Bobravská vrchovina (Mackovčín, 2007; Geoportál, 2010).

Krumlovský les, jež z dominantní části tvoří obora s omezeným vstupem, se rozkládá na vyvýšeném hřbetu se strmými okraji, jež jsou rozbrázděny roklemi (Brodesser, 2007). Nejvyšším vrcholem je bod U Stavení (415 m n. m.). Spolu se sousedním, jižnějším okrskem

Bohutický les tvoří geomorfologický podcelek s názvem Leskounská vrchovina, jejíž název pochází podle bývalého vrcholu Leskoun, který leží na hranicích katastrálních území města Moravský Krumlov a městyse Olbramovice a jenž byl odtěžen v důsledku zdejšího lomu, jehož kámen byl používán na stavbu nedaleké jaderné elektrárny Dukovany (Demek et al., 2006; Kuča, 2016). Krumlovský les patří mezi nejvýznamnější evropské archeologické lokality díky šachtám, z nichž je zřejmé, že sloužily předkům k hlubinné těžbě kamene, a to již před cca 9 400 lety. Tímto objevem byl získán jasný důkaz, že se právě zde v rámci celé Evropy poprvé hloubkově těžil kámen (Brodesser, 2007, s. 55).

Těsně před ústím do Jihlavy tvoří Rokytná další hranici, a to mezi dvěma kotlinami, které jsou obě geomorfologickými okrsky. Na levém břehu řeky se rozprostírá již výše zmiňovaná plošší Ivančická kotlina a na břehu pravém členitější Šerkovická kotlina, která je rozdělena na dvě části. Severní část se rozprostírá v severní části okresu Brno-venkov nedaleko města Tišnov v povodí potoku Besének a jižní část tvoří zalesněný masiv známého vrcholu Réna (319 m n. m.), jehož rozsocha vybíhající na severozápad tvoří strmé svahy porostlé nálety invazivního trnovníku akát nad soutokem Rokytné s Jihlavou (Čejka et al, 2002, s. 7; Mackovčín, 2007; Geoportál, 2010).

5.4 Klimatická charakteristika

Podle Quittovy klasifikace patří povodí Rokytné do několika různých oblastí, a to konkrétně do oblastí MT5, MT9, MT11 a T2. Oblasti MT (mírně teplé) se nacházejí na horním a středním toku řeky a jsou nejrozšířenějšími v rámci celé České republiky. Jsou typické pro střední polohy. Oblast MT5 se nachází na celém horním toku Rokytné a jeho přítocích Římovce a Rokytece. Vyznačuje se mírným až dlouhým jarem, krátkým chladnějším létem, mírným až dlouhým podzimem a suchou až mírně suchou zimou. Oblast MT9 se v této oblasti nachází pouze velmi marginálně, a to v úzkém pruhu mezi Jaroměřicemi nad Rokytnou a Příštpem. Vyznačuje se mírně teplým a krátkým jarem, dlouhým, teplým a suchým létem, mírně teplým a krátkým podzimem a mírnou a krátkou zimou. Oblast MT11 je zastoupena na většině středního toku Rokytné, a to od Příštpa až po Tulešice. Kromě toho se nachází i kolem toku říčky Rouchovanky vyjma území u samotného pramene tohoto nejvýznamnějšího levostranného přítoku Rokytné. Tato oblast je v podstatě analogická oblasti MT9 s tím rozdílem, že zimy zde bývají ještě mírnější a s kratším trváním sněhové pokrývky (Čech et al, 2002, s. 258–259; Tolasz et al, 2007).

V posledních kilometrech středního toku a po celý dolní tok je řeka a její přítoky obklopena oblastí T2 (teplá). Pro ni je charakteristické poměrně krátké, teplé až mírné teplé jaro, dlouhé teplé a suché léto, krátký, teplý až mírně teplý podzim a krátká, suchá až velmi suchá zima. Teplota a srážky jsou v této oblasti ovlivněny nadmořskou výškou. Obce na Moravskokrumlovsku, jež se nacházejí v nejnižnější části povodí Rokytné, jsou také ovlivněny srážkovým stínem Českomoravské vrchoviny (Mackovčín, 2007; Tolasz et al, 2007).

5.5 Pedologická charakteristika

Povodí Rokytné je tvořeno mnoha různými půdními typy. Samotná říční niva všech vodních toků náležejících do povodí Rokytné je tvořena fluvizeměmi. Horní tok Rokytné je charakteristický přítomností hnědých lesních půd (kambizemě). V Moravskobudějovické kotlině jsou častým typem i úrodné hnědozemě. Střední tok je jak velmi lesnatý, proto jsou pro něj opět typické kambizemě, tak i poměrně skalnatý, proto jsou zde na strmých skalnatých stráních vyvinuté rankery (leptosoly), které jsou silně ohrožené erozí. Od Tavíkovíc jsou přítomné také luvizoly (šedozemě), které tvoří přechod mezi hnědozeměmi a černozeměmi. Obce Tulešice, Vémyslice, Dolenice a Moravský Krumlov leží zčásti na úrodných černozemích a hnědozemích. Jižně od Týnského rybníka se nachází oblast neúrodných regosolů, které jsou neúrodné a vznikly ze sypkých sedimentů. Dolní tok řeky je tvořen jednak rankery (oblast s výskytem slepence) a jednak luvizeměmi či kambizeměmi (oblast Krumlovského lesa). Nedaleko ústí Rokytné do Jihlavy, západně od vrcholu Kumán (222 m n. m.), se rozprostírá malá oblast s výskytem černic, které jsou typické svým hlubokohumózním profilem. Jedná se o nejúrodnější typ půdy na světě (Půdní mapa 1 : 50 000, 2023; Taxonomický klasifikační systém půd, 2004).

5.6 Biogeografická charakteristika

Na území povodí Rokytné se nenachází žádné velkoplošně chráněné území. Jistou výjimkou je však přírodní park Rokytná (*Obr. 4*). Jedná se o obecně chráněné území, která bylo vyhlášeno v roce 1978 Okresním národním výborem v Třebíči jako oblast klidu a přehlášen na přírodní park v roce 1996 nařízením Okresního úřadu v Třebíči. Přírodní park Rokytná se rozprostírá po obou březích řeky Rokytné a levobřežních přítoků Olešné s Rouchovankou od Příštpa až k Tulešicím. Celková výměra činí 2 700 ha. Území parku náleží do Jevišovické pahorkatiny, která se vyznačuje mělkými úseky s plochou nivou a zahloubenými úseky se skalnatými břehy. Nejrozsáhlejší plocha lesů je tvořena umělými monokulturami smrku

ztepilého a borovice lesní. Přirozenou vegetaci tvoří hercynské dubohabřiny. Na výslunných skalnatých svazích nad levým břehem řeky se lze potkat i s břekovými doubravami. V nivě Rokytne jsou zastoupeny mezofilní louky a tok je lemován břehovými porosty olší a vrb. Flóra přírodního parku je poměrně jednotvárná. Mezi rozšířené rostliny patří dymnivka plná či brambořík nachový. K vzácným druhům patří sněženka podsněžník. U obce Příštpo se nachází lokalita s výskytem stulíku žlutého. Jedním z největších lákadel přírodního parku je jistě zdejší bohatá fauna. V Rokytne lze nalézt raka říčního či ostroretku stěhovavou. (Čech et al, 2002, s. 308)

Nejpřísněji chráněným územím v celé oblasti povodí Rokytne je národní přírodní rezervace Krumlovsko-rokytenské slepence nacházející se na dolním toku Rokytne na katastrálním území města Moravský Krumlov. Území národní přírodní rezervace je rozděleno do tří vzájemně nespojitých území. Z geologického hlediska se jedná o území, která jsou složena z permokarbonských slepenců. Díky tomuto podloží se zde vytvořily příhodné podmínky pro výskyt ohrožených druhů rostlin a živočichů. Lze zde nalézt například koniklece či rozchodníky. Mezi nejvzácnější druhy rostlin, které se zde vyskytují, patří druh trávy dvouřadec pozdní či endemit hvozdík moravský (*Dianthus moravicus*). Z hlediska fauny se rovněž jedná o unikátní území. Bylo zde zjištěno přes 200 druhů pavouků, např. pavučenka Dahlova (*Hypsocephalus dahli*) či stepník rudý (*Eresus cinnaberinus*). Kromě skalnatých strání je bohatou faunistickou lokalitou i koryto řeky Rokytne, které je díky přítomnosti různých nátrží, ostrůvků, šterkových lavic či tůňek ideálním místem pro výskyt kriticky ohrožených mlžů a ryb (Mackovčín, 2007).

Na středním toku Rokytne (mezi obcemi Tavíkovice a Příštpo) se nachází tři přírodní rezervace, jimiž jsou Výrova skála, Knížecí seč a Jedlový les a údolí Rokytne. Předmětem ochrany jsou zejména společenstva teplomilných doubrav a stepní trávníky, které obývají výr velký či ještěrka zelená. Přírodní rezervace Jedlový les a údolí Rokytne je významná výskytem početné populace sněženky podsněžníku (Čech et al, 2002, s. 307; Mackovčín, 2007).

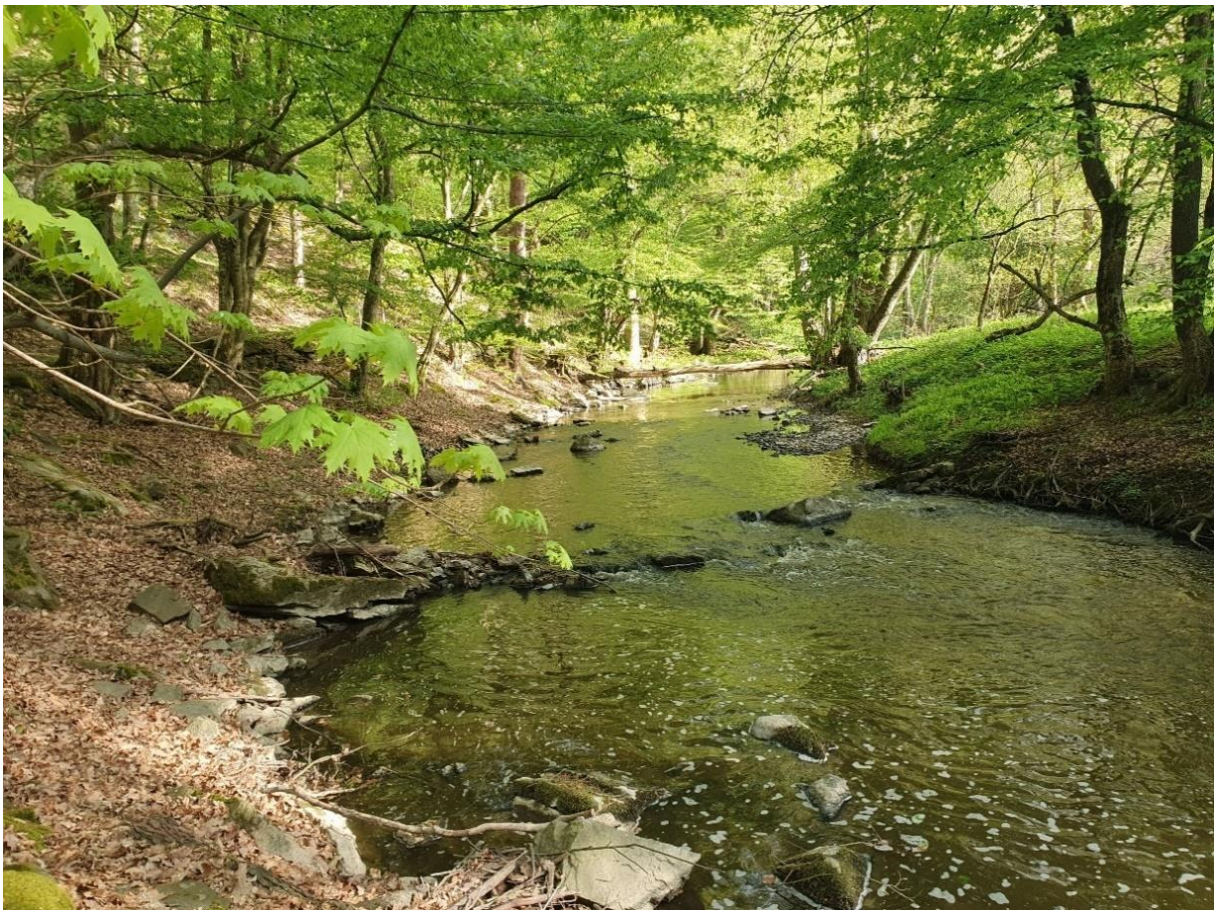
Nejsevernějším maloplošným chráněným územím v rámci povodí Rokytne je přírodní rezervace Blatná hráz, která leží v údolní nivě Šebkovického potoka, jenž je pravostranným přítokem Rokytne. Tato PR se rozprostírá na katastru obce Cidlina. Předmětem ochrany jsou zdejší mokřadní společenstva s porosty bledule jarní (Čech et al, 2002).

Ve východní části povodí Rokytne, které je v těchto místech odvodňováno Dobřínským potokem (levostranný přítok Rokytne), se nacházejí dvě PP, a to Ve Žlebě a Široký. Obě leží na

katastrálním území obce Dolní Dubňany. Předmětem jejich ochrany jsou teplomilná společenstva s ohroženým koniklecem velkokvětým (Mackovčín, 2007).

Na území odvodňovaném Rokytnou se vyskytují i území, která jsou v seznamu evropsky významných lokalit (EVL), které jsou jedním ze dvou typů chráněných území v rámci soustavy Natura 2000. Mezi ně se v rámci tohoto území řadí: EVL Jedlový les a údolí Rokytné (od původní rozlohy PR se značně liší rozlohou, sahá od obce Příštpo až téměř po bývalý Pulkovský mlýn), EVL Řeka Rokytná (úsek řeky od Pulkovského mlýna až po soutok s Jihlavou), EVL Velký kopec, EVL Ve Žlebě, EVL Široký, EVL Rakšické louky (nejsou maloplošným chráněným územím vyhlášeným českou legislativou), EVL Krumlovsko-rokytnenské slepence (rozšířeno o PR Budkovické slepence), EVL Krumlovský les (jeden z nejvýznamnějších příkladů komplexů doubrav, které vznikly pomocí tzv. výmladkového způsobu hospodaření) a tři malé lokality významné díky výskytu dvou druhů netopýrů, netopýra brvitého a velkého (Čech et al, 2002; Mackovčín, 2007).

Obr. 4: Typická scénérie v přírodním parku Rokytná (Janský, 2024)

6 Terminologie součástí vodních děl

6.1 Jez

Vodní díla začínají ve většině případů jezem, který se dá také nazvat jako vzdouvací zařízení (německy *Wehr* či *Wehranlage*). Jez přehrazuje příslušný vodní tok a zadržuje přiměřené množství vody pro potřeby vodního díla (Kolka, 2014, s. 25). Historie jezů je poměrně spletitá a bohatá, jelikož sahá až do 3. tisíciletí př. n. l. K realizaci projektů prvních jezů docházelo na území tehdejších vyspělých civilizací, jakými byly Egypt, Čína či Indie. V Evropě tyto stavby zpopularizovali Římané. Historicky první jez na našem území byl zbudován u Žatce roku 778. První pevné jezy, zbudované ze dřeva, kamene a hlíny, vznikaly od 13. stol. Kvůli budování jezů vznikaly překážky pro plavbu a s tím spjaté spory, které se nakonec vyřešily vydáním listiny ustanovující Cech přísežných mlynářů zemských, jenž se stal první vodohospodářskou institucí v dějinách českého státu. V období průmyslové revoluce v 19. stol. začaly vznikat pohyblivé jezy. Jezy se tedy dají podle způsobu přehrazení vodního toku rozdělit na dva základní typy, jimiž jsou jezy pevné a pohyblivé. Pevné jezy se budují především v úsecích toků, kde lze akceptovat kolísání hladiny v nadjezí. Existuje několik typů pevných jezů, mezi něž se dají zařadit jezy dřevěné, kamenné, zděné, betonové, členěné pilířové či násoskové. Druhým základním typem jezů jsou jezy pohyblivé, které jsou charakteristické pro střední a dolní toky. Tyto jezy jsou často součástí souboru staveb využívaných k vodohospodářským účelům, jako je například přítomnost MVE či plavební komory. Oproti pevným jezům mají tyto stavby výhodu zejména v tom, že dokáží udržet hladinu v horní zdrži na konstantní úrovni i při vyšších průtocích. Mezi zástupce pohyblivých jezů patří například jezy hradlové, hradidlové, pokloповé, stavidlové, segmentové, válcové či hydrostatické (Caletka M., Dráb A. et al, 2022, s. 132–142).

6.2 Stavidlo

Stavidla (německy *Schütze*) se dají rozdělit na starší typ s dřevěným rámem a okenicí a mladší typ s kovovým rámem a dřevěnou okenicí. Podle jejich umístění se rozdělují na vpouštěcí (u jezu na počátku náhonu), jalové (u jalového odtoku, další pak u jalového přepadu na vantrok) a stavidlo u vantrok, které reguluje nátok na vodní kolo. Nachází se také na počátku i na konci vantrok (Kolka, 2014).

6.3 Vodní cejch

Další částí vodního díla je vodní cejch, jinak také nazýván jako normální znamení, normál, fix či německým výrazem *Normalzeichen*. Jedná se o normativní značku, od níž je odměřována hladina vody na jednotlivých místech vodního díla tak, aby mohlo bez potíží dojít ke kontrole stavu zadržování vody. Značka měla nejčastěji podobu buď kovové skoby, nebo dráže ve zdivu mlýnských budov, náhonu či případně na přilehlých skalách. Dalším typem byly i dřevěné kůly či zděné sloupky, jež byly opatřené na hlavě destičkami s nápisy (Kolka, 2014).

6.4 Náhon

Vůbec nejhlavnější částí vodního díla je náhon, který je znám také pod termínem horní příkop (německy *Obergraben*), na jehož parametrech závisela účinnost vodního motoru (Kolka, 2014). Náhony, a vodní cesty všeobecně, slouží k několika účelům, kterými jsou například zvýšení spádu v místě energetického využití (MVE či mlýny) nebo převod vody z místa jejího přebytku do míst její potřeby (napájení rybníčních soustav či přívod vody do průmyslových areálů). Náhony také mohou být různými způsoby trasovány, jako je například svahem po vrstevnici, štolováním, pomocí akvaduktů či shybek nebo průpichem meandru řeky (Caletka M., Dráb A. et al, 2022, s. 124–125). V povodí Rokytné je nejčastější způsob trasování náhonu po vrstevnici. Náhon nejčastěji vede otevřeným kanálem se sypanými břehy. Přebytečná voda z náhonu či vantrok je odváděna pomocí tzv. jalového přepadu či odtoku, jenž je též známý jako jalovina či německy *Freifluder*. Podoba jalového přepadu se v podstatě nelišila od náhonu (Procházka, 2017, s. 11).

6.5 Vantroky

Náhon dále vyústil do tzv. vantrok (německy *Holzgerinne*), jimiž se rozumí otevřené dřevěné koryto o průměrné šířce 1–1,5 m a výšce 0,6–1,2 m. Pomocí vantrok byla voda naváděna na vodní kolo, pokud se jednalo o kolo poháněné pomocí tzv. horní a střední vody. Kola na spodní vodu byla poháněna vodou tekoucí ve zděném či betonovém skluzu ve dně (Procházka, 2017, s. 11).

6.6 Lednice

Velmi důležitým prvkem vodohospodářských staveb byly lednice (německy *Radstube*), kterými se popisují prostory, v nichž byla osazena vodní kola. Podle velikosti kol se odvíjela

i samotná velikost lednic. Nejčastěji se jednalo o hluboké zděné šachty, jež jsou napojeny na návodní stěnu budovy v části, kde se nacházejí výrobní prostory. Pomocí lednic lze poměrně přesně zdokumentovat podobu pohonu (hlavně díky otvorům pro hřídele). Pokud došlo k přestavbě pohonu z kola na turbínu, byly tzv. turbínové kašny vestavěny do starší lednice. Z finančních důvodu nedocházelo k výstavbě zcela nových objektů (Kolka, 2014).

6.7 Vodní kolo a turbína

Asi nejsignifikantnějším prvkem vodních staveb jsou vodní kola, jež se rozdělují do několika skupin podle typu nátoku. Nejčastějším typem byla kola na horní vodu (německy *oberschlächtige Wasserrad*), dále se jednalo o kola se středním nátokem (německy *rückenschlächtige Wasserrad*) a kola na spodní vodu (německy *Kropfrad*). Konstrukce kola byla tvořena dvojicí obvodových rámců (věnců na dřevěné kostře), ukotvených nejčastěji na čepy do dlabů na obvodu hřídele. Novodobějším typem vodních motorů jsou vodní turbíny. Jedná se o celokovové mechanické stroje, v nichž se kinetická energie vody měnila, podobně jako u vodních kol, v energii mechanickou (Procházka, 2017, s. 11).

6.8 Odpadový kanál

Součástí vodohospodářských staveb jsou i odpadové kanály, nazývané též jako dolní příkop (německy *Untergraben*), jež byly v počátečních partiích zpravidla skryté pod terénem. Další úseky byly otevřené nebo zakryté (Kolka, 2014).

7 Historie a typy vodních děl

7.1 Historie vodního kola a turbíny

S nutností zajištění dopravování vody do míst potřeby a zabezpečení energie nezbytné k pohonu technických a hospodářských zařízení se naši předkové potýkali již v pravěku. Zpočátku byla využívána lidská či zvířecí síla k pohonu kol. Užívání vodou hnaných kol k čerpání vody popsal v 1. století př. n. l. římský architekt Vitruvius, podle neurčitých pramenů bylo lopátkové kolo vynalezeno starořeckým matematikem a fyzikem Ctébiem roku 135 př. n. l. V pozdějších staletích se vodní kola čím dál více zdokonalovala, až po roce Leonard Euler a Daniel Bernoulli položili teoretické základy pro stavbu vodních turbín a čerpadel. Turbíny byly do praxe uváděny počátkem 19. století a postupně docházelo k zvyšování účinnosti. Vznikaly nové typy turbín, např. Francisova, Girardova, Peltonova, Bánkiho a Kaplanova, jež se mnohé z nich používají v nejrůznějších vodních dílech doposud (Broža, 1990; Caletka M., Dráb A. et al, 2022, s. 124–125).

7.2 Vodní mlýny

Nejčastější, nejtypičtější a nejznámější stavbou využívající vodní pohon je v rámci českých zemí bezesporu vodní mlýn (německy *Mühle*, anglicky *mill*). V češtině je mnohdy jako mlýn označena i stavba, která má kromě mletí obilí i jiné způsoby využití. První doklady mletí obilí mezi dvojicí plochých kamenů pocházejí díky archeologickým výzkumům již z neolitického období, a to z oblasti Malé Asie (7.–6. tisíciletí př. n. l.). Na území českých zemích se první doklady o mletí obilí objevují v 5.–4. stol. př. n. l. Výskyt vodních mlýnů je poprvé doložen v Malé Asii, a to v 1. století př. n. l., k velkému rozvoji došlo v době římské. Tento mechanismus se v průběhu 1. tisíciletí n. l. dostal do západní Evropy, odkud se během 11. století rozšířil i do prostoru střední Evropy. Na území Čech se první mlýny objevují na statcích patřících klášterům. Jako příklad lze uvést vodní mlýn v Klášteře Hradišti nad Jizerou datovaný k roku 1100 či mlýn patřící Sázavskému klášteru, jehož první zmínky jsou datované k roku 1140. Mezi nejstarší mlýny na Moravě se řadí Loucký mlýn na říčce Želetavce nedaleko obce Staré Hobzí na Dačicku, jenž byl založen údajně již kolem roku 1190. Původní stavba však v roce 1901 vyhořela, v roce 1905 byl mlýn na místě původní budovy postaven znovu. Zprvu byly mlýny zakládány církevními institucemi, později, od 13. stol., docházelo k zakládání těchto staveb nově budovanými městy. Až v pozdějších staletích mezi jejich zakladatele patřila šlechta (Kolka, 2014, s. 28).

7.3 Vodní pily

Další poměrně rozšířenou stavbou využívající vodní pohon jsou vodní pily. První zmínka o vodní pile na území českých zemí pochází z roku 1305 z Raškovic u Frýdku ve Slezsku, neméně významnou je však i zmínka z roku 1310 popisující pilu v Zubří u Valašského Meziříčí. Základním výrobním zařízením v preindustriálním a industriálním období představovala rámová pila nazývaná jako katr (německy *Gatter*). Na území českých zemích se katr používal ve třech základních modifikacích. V Čechách se nejvíce využívala univerzální pila zvaná také jako jednuška, jejíž potřebný počet otáček byl zajištěn převodovým mechanismem se setrvačником. Jednuška byla ve 2. polovině 19. stol. zdokonalena použitím kovových doplňků a řemenů přehazovaných mezi řemenicemi, což skrývalo výhodu v tom, že bylo umožněno přerušení chodu pily bez nutnosti zastavit vodní kolo. Tato pila byla poháněna všemi třemi typy vodních kol. Díky kovovým ozubeným převodům a řemenům se začaly zavádět také vícelisté katry, které postupně nahrazovaly jednolisté katry. Dalším typem katru je tzv. horizontálka či ležačka, jež se od předchozího typu odlišovala horizontálním pohybem pilového listu. Využití katr našel zejména při řezání tvrdého dřeva pocházejícího z listnatých či exotických stromů, dále se uplatnil i při řezání mohutných a křivých kmenů. Jeho výhodou byl zejména pomalejší chod a individuálnější nastavení pořezu. Posledním třetím typem pily byla tzv. valaška, kdy se jednalo o typ katru, jenž byl běžný v oblasti Valaška. Valašky se v mnoha rysech podobaly jednuškám (Kolka, 2014, s. 45; Procházka, 2017, s. 6).

7.4 Textilní podniky

Na vodním pohonu byly závislé i leckteré textilní podniky, mezi něž se řadily valchy, koželužny, jircháry, bělidla, barvírny, mandly a kartounky.

K nejstarším zařízením poháněným vodní silou patří kromě mlýnů a pil také valchy (německy *Walke* či *Walksmühl*), což jsou manufaktury určené ke zpracování sukna tzv. valchováním či zplst'ováním. Tyto stavby byly zakládány již v období ve středověku. Valchy existovaly jako samostatné budovy či v kombinaci s vodním mlýnem. Valchařské zařízení sestávalo z koryta (štoku) s jamkami (huňkami) pro valchovanou látku, do nichž zapadala kladiva (pěchole). Kladiva byla nadzdvihována obvykle třemi výstupky (vačkami), uchycenými do mohutné hřídele, jež procházela do pracovního sálu z lednice od vodního kola, analogicky jako u vodních mlýnů. Základní vybavení valch tvořily rovněž kotle na ohřev vody nebo louhu, které byly umístěny poblíž komínového tělesa. Zařízení koželužen, které

zpracovávaly zvířecí kůže na useň pomocí třísloviny, a jircháren, jež se zabývaly zpracováváním zvířecích kůží pomocí kamence, byla velmi podobná zařízením umístěným ve valchách (Kolka, 2014, s. 50).

Chronologicky se vedle valch objevují i bělidla (německy *Bleicherei*), jimiž se rozumí manufaktury bělicí textilie, a barvírny (*Farberei*), které textilie barvily. K chodu obou zařízení byla vodní kola rovněž využívána. V tomto případě kola sloužila zejména k pohonu zařízení na dopravu vody při bělení a v mladším období také pro další stroje, mezi něž patří například otáčivý sušicí stroj či centrifugy. Pro bělidla a barvírny byla stejně jako u valch důležitá přítomnost otopných zařízení sloužících k ohřevu varných kotlů (Procházka, 2017, s. 6).

Dalším typem textilních podniků byly mandly, jimiž se rozumí manufaktury sloužící k žehlení k textilií. Vodní kolo prostřednictvím složitého převodového mechanismu a řetězu pohybovalo valníkem, jenž měl podobu roubené bedny. Valník byl zatížen kamenem a pohyboval se nad dvojicí válečků, které se koulely na podlaze mandlu, na něž bylo nataženo vybělené plátno. Některé mandly využívaly také princip tyčové stoupy, na níž se tloukla jemná lněná nebo bavlněná tkanina, navíjená na velký dřevěný válec (Kolka, 2014, s. 50).

Posledním zmiňovaným typem textilního podniku jsou kartounky, jimiž se rozumí manufaktury, v nichž se vyráběly potištěné bavlněné tkaniny. Bavlněná příze, tzv. kartouny, a šátky zde byly potiskovány na tiskařských stolech pomocí ručních tiskacích forem. Kartounky byly velmi závislé na kvalitní surovině, tzn. na bavlněné přízi, a také na její přípravě, k níž byly určeny již zmiňované manufaktury, jako jsou bělidla, barvírny, valchy či mandly. Mezi nejvýznamnější centra kartounek patřila města, jako je Česká Lípa a Praha (Kolka, 2014, s. 50).

7.5 Hamry

Mezi další vodní stavby, které jsou typické zejména pro horské a podhorské oblasti, patří hamry neboli puchýrny. V hamrech se zpracovávaly rudy, a to zejména železo. Označení hamr se používá jak pro samotnou budovu, tak i pro kovací stroj, jenž se dá rovněž nazvat jako buchar. Hamry se plánovaly a stavěly v blízkosti hutí, které sloužily k primárnímu zpracování rudy. V hamrech se železo nadále upravovalo na dílčí produkty analogicky jako u kováren, s nimiž sdílely i velmi podobné vybavení, jako byly například měchy, kovadliny, svěráky či výheň (Laika, 2001).

7.6 Vodárenská zařízení

Důležitými vodními díly jsou i vodárenská zařízení. V českých městech byly do konce 15. stol. využívány k přivádění vody tzv. samospádné vodovody, které byly obvyklé i například u hradů, zámků či klášterů. Od začátku 16. stol. se zavádí nová forma vodovodu založená na čerpání vody pomocí čerpadel, která byla poháněna vodními koly. Voda byla vháněna a vytlačována do vodárenských věží. Na vrcholu věží byly umístěny nádrže, odkud voda samospádem proudila vodovody k odběrným místům, mezi něž patřily například kašny. Roury, v nichž proudila voda, byly z různých druhů materiálu, například ze dřeva. Na dodávkách vody byli závislí zejména řemeslníci, v neposlední řadě voda samozřejmě sloužila i k běžnému pití. Avšak voda byla důležitá i pro jiné účely, a to například k hašení požárů. V pozdějších staletích byl obrovský odběr vody zajištěn pivovarnictvím (Kolka, 2014, s. 52).

8. Přehled vodních děl v povodí Rokytné a historický kontext

8.1 Historický přehled vodních děl na Rokytné

V následujících *Tab. 1, 2, 3 a 4* jsou číslem **1** označena díla, jež v daných letech plnila svoji původní funkci, číslo **2** mají díla, která jsou sice funkční, ale mají funkci jinou (MVE či pila) než původně, číslo **3** označuje dochovaná nefunkční díla (i přestože mnohá z nich plní funkci obytnou) a číslo **4** mají díla, která naprosto zanikla a z nichž nezbylo takřka vůbec nic.

Tab. 1: Přehled vodních děl na řece Rokytné, období jejich první písemné zmínky a funkčnost v letech 1930, 1953 a 2024 (1: původní funkce, 2: funkční, ale nepůvodní funkce, 3: dochované nefunkční, 4: zaniklé)

Rokytná					
ID	název stavby	první zmínka	funkčnost vodního díla		
			1930	1953	2024
1	Mlýn Pod Zámkem	60. léta 18. stol.	1	1	3
2	Mlýn Pod Hradbami	60. léta 18. stol.	1	1	2
3	Rakšický mlýn	1825	3	3	4
4	Drápalův mlýn	1804	1	1	3
5	Steinmetzův mlýn	1755	1	1	2
6	Kuchyňkův mlýn	60. léta 18. stol.	1	1	3
7	Oulehlův mlýn	60. léta 18. stol.	1	1	2
8	Podskalní mlýn	60. léta 18. stol.	1	1	2
9	Alinkov	1270	3	3	4
10	Valův mlýn	přelom 18. a 19. stol.	1	1	3
11	Spálený mlýn	1825	3	3	4
12	Bendův mlýn	1672	3	3	3
13	Nový mlýn	1671	1	1	3
14	Vilímův mlýn	1376	1	1	3
15	Kašparův mlýn	1825	1	1	3
16	Újezdský mlýn	18. stol.	1	1	2
17	Matoušův mlýn	počátek 19. stol.	1	1	2
18	Pila Rozkoš	neznámá	1	3	4
19	Pulkovský mlýn	60. léta 18. stol.	1	1	3
20	Bednářův mlýn	1804	3	1	3
21	Kmentův mlýn	počátek 16. stol.	1	1	2
22	Mlýn Královec	1303	1	1	3
23	Zámecký mlýn	60. léta 18. stol.	1	1	4
24	Mlýn v Popovicích	1656	1	1	3
25	Mlýn v Lesůnkách	1824	1	1	3
26	Mlýn Holeček	1542	1	1	4
27	Újezdský mlýn	14. stol.	1	1	3

Zdroj: SAMVDRČ (1930), SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), vlastní výzkum

Mnoho z vodních staveb nacházejících se na řece Rokytné existovalo již v období I. vojenského mapování, které probíhalo v 60. letech 18. stol. za období panování Marie

Terezie. U některých mlýnů byly dohledány i konkrétní roky jejich písemné zmínky, a to za pomoci webové stránky vodnimlyny.cz. Nejspíše nejstarší stavbou je Alinkov, jehož první písemná zmínka sahá až do roku 1270. Naopak prokazatelně nejmladší jsou Rakšický, Kašparův, Spálený mlýn a mlýn v Lesůnkách, jejichž první zmínka sahá do období 20. let 19. stol., kdy byl zhotovován stabilní katastr. Ve 30. a 50. letech 20. stol. byla většina stavba funkčních, zatímco v roce 2024 bylo funkčních staveb pouze 7, z toho 6 sloužilo jako MVE a 1 jako pila.

8.2 Historický přehled vodních děl na Rouhovance

Pět z devíti objektů je označeno číslem 3, to znamená, že jsou sice dochované, ale nefunkční. Čtyři objekty mají číslo 4, a řadí se tedy k zaniklým stavbám.

Tab. 2: Přehled vodních děl na Rouhovance, období jejich první písemné zmínky a funkčnost v letech 1930, 1953 a 2024 (1: původní funkce, 2: funkční, ale nepůvodní funkce, 3: dochované nefunkční, 4: zaniklé)

Rouhovanka					
ID	název stavby	první zmínka	funkčnost vodního díla		
			1930	1953	2024
28	Šabatův mlýn	60. léta 18. stol.	3	3	4
29	Texlův mlýn	1825	1	1	3
30	Soukupův mlýn	1750	1	3	3
31	Urbánkův mlýn	1591	1	1	3
32	Pachrův mlýn	1750	1	1	3
33	Nový mlýn	1. pol. 19. stol.	3	3	3
34	Hrotovický mlýn	60. léta 18. stol.	3	3	4
35	Valečský mlýn	1767	3	3	4
36	Mlýn Kopyto	1767	3	3	4

Zdroj: SAMVDRČ (1930), SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), vlastní výzkum

Objekty na Rouhovance jsou nejčastěji datovány do období 60. let 18. stol., kdy byly poprvé zmíněny na mapách I. vojenského mapování. Prokazatelně nejstarším objektem je Urbánkův mlýn, jehož první zmínka je datována do roku 1591. Naopak nejnovějším objektem je buď Nový mlýn, anebo Texlův mlýn, které byly postaveny shodně v 1. polovině 19. stol. Již ve 30. letech a 50. letech 20. stol. nebyla funkční ani polovina ze všech objektů, v roce 2024 nebyl funkční žádný objekt.

8.3 Historický přehled vodních děl na Rokytce

Všechny objekty jsou označeny číslem 3, to znamená, že jsou v současnosti všechny dochované, ale nefunkční.

Tab. 3: Přehled vodních děl na Rokytce, období jejich první písemné zmínky a funkčnost v letech 1930, 1953 a 2024 (1: původní funkce, 2: funkční, ale nepůvodní funkce, 3: dochované nefunkční, 4: zaniklé)

Rokytka					
ID	název stavby	první zmínka	funkčnost vodního díla		
			1930	1953	2024
37	Hradištný mlýn	60. léta 18. stol.	1	1	3
38	Bohušický mlýn	1365	1	1	3
39	Melkusův mlýn	1670	1	1	3
40	Mlýn Šálek	20. léta 19. stol.	1	1	3
41	Horní mlýn	60. léta 18. stol.	1	1	3
42	Domamilský mlýn	1. pol. 19. stol.	3	3	3

Zdroj: SAMVDRČ (1930), SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), vlastní výzkum

První písemné zmínky o objektech na Rokytce pocházejí z různých časových období. Nejstarší stavbou je Bohušický mlýn pocházející z roku 1365, naopak prokazatelně nejmladší jsou mlýny Šálek a Domamilský, které pocházejí z 1. poloviny 19. stol. Ve 30. a 50. letech 20. stol. byla většina objektů funkčních, v roce 2024 nebylo funkční žádné z bývalých vodních děl.

8.4 Historický přehled vodních děl na Římovce

Čtyři z pěti objektů jsou označeny číslem 3, to znamená, že jsou v současnosti sice dochované, ale nefunkční. Březový mlýn, označený číslem 4, zanikl.

Tab. 4: Přehled vodních děl na Římovce, období jejich první písemné zmínky a funkčnost v letech 1930, 1953 a 2024 (1: původní funkce, 2: funkční, ale nepůvodní funkce, 3: dochované nefunkční, 4: zaniklé)

Římovka					
ID	název stavby	první zmínka	funkčnost vodního díla		
			1930	1953	2024
43	Červený mlýn	60. léta 18. stol.	1	1	3
44	Mlýn Vísky	1695	1	1	3
45	Trojanův mlýn	20. léta 19. stol.	1	3	3
46	Holý mlýn	60. léta 18. stol.	1	1	3
47	Březový mlýn	1. pol. 18. stol.	3	3	4

Zdroj: SAMVDRČ (1930), SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), vlastní výzkum

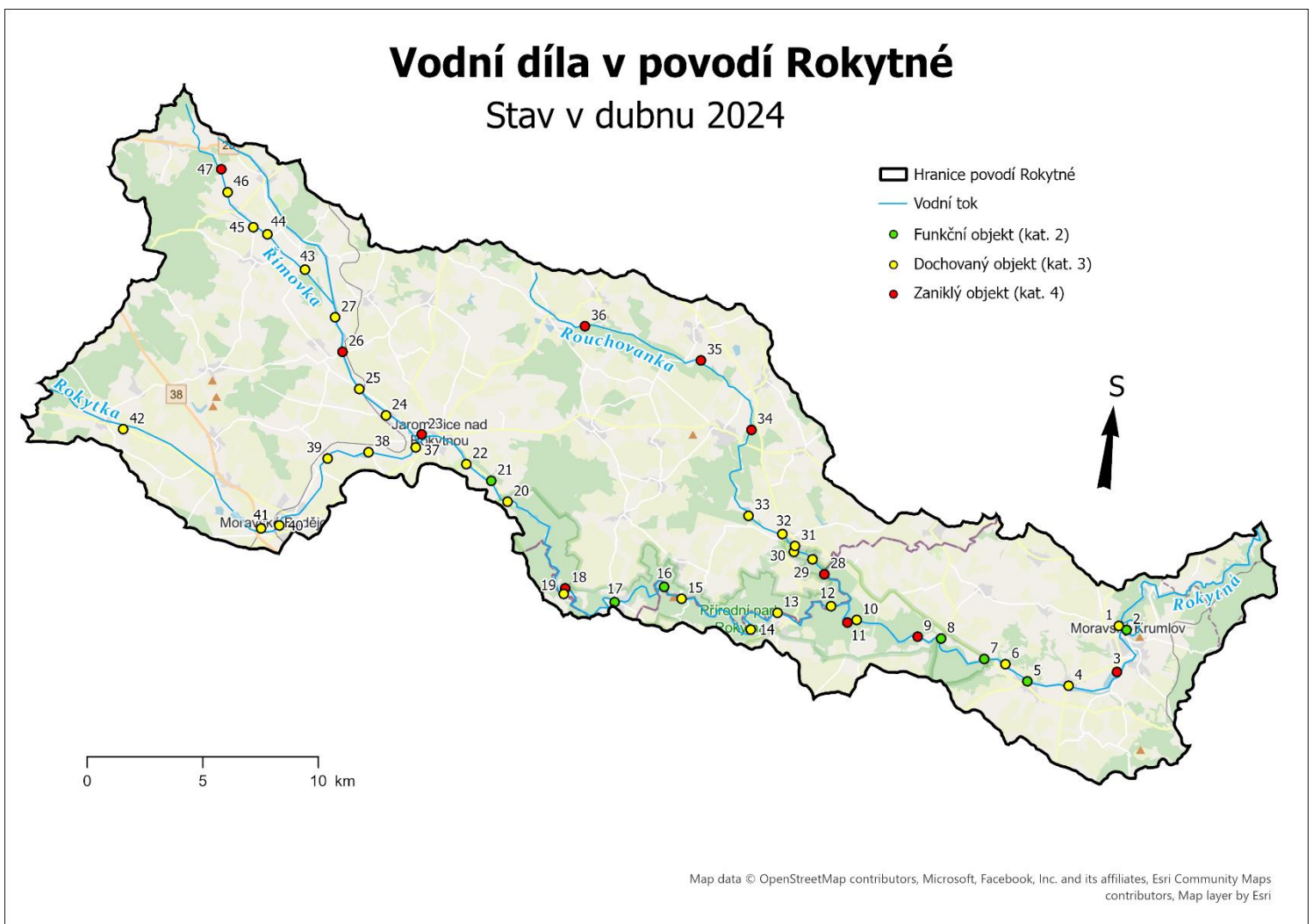
Objekty na Římovce pocházejí nejčastěji z období 18. století, u mnohých z nich se nepodařilo vyhledat přesný rok první písemné zmínky. Zřejmě nejstarším objektem je mlýn Vísky, jenž pochází z roku 1695, naopak nejnovějším objektem je Trojanův mlýn, jehož první

písemná zmínka sahá do 20. let 19. stol. Ve 30. a 50. letech 20. stol. byla většina objektů funkčních, v roce 2024 nebyl žádný objekt funkční.

Následující mapa (Obr. 5) zachycuje polohu jednotlivých děl a jejich rozlišení do tří kategorií (funkční, dochované a zaniklé). Kategorie 1 se u žádné stavby nevyskytovala, jelikož žádné dílo v roce 2024 neplnilo svoji původní funkci, a to nejčastěji funkci vodního obilního mlýna. Kategorie 2, zastupující objekty sice funkční, ale už neplnící svoji původní funkci, byla u 7 objektů. Kategorie 3 označuje dochované objekty bez funkce, jichž se v povodí Rokytné nachází 29. Zcela zaniklých objektů patřících do kategorie 4 je v povodí celkem 11.

Vodní díla v povodí Rokytné

Stav v dubnu 2024

Obr. 5: Poloha a kategorizace objektů na funkční (nepůvodní funkce, kat. 2), dochované (kat. 3) a zaniklé (kat. 4). Stav v dubnu 2024

Zdroj: OpenStreetMap (2024), ArcČR 500 (2016), vlastní zpracování

9 Vodní díla na Rokytné

Na řece Rokytné existovalo v průběhu historie podle webové stránky vodnimlyny.cz celkem 27 vodohospodářských staveb. Do dnešní doby se dochovalo 21 z nich. Následující *Tab. 5* se věnuje souhrnu jednotlivých objektů a na dalších stranách jsou ke každé stavbě napsány podrobnější informace.

Tab. 5: Poloha staveb na řece Rokytné podle říčního kilometru, jejich oficiální název, katastrální území, na němž se vodní díla nacházejí, a jejich stav

Rokytná			
říční kilometr	název stavby	katastrální území	stav objektu
13,0	Mlýn Pod Zámkem	Moravský Krumlov	dochovaný
14,9	Mlýn Pod Hradbami	Moravský Krumlov	funkční
18,0	Rakšický mlýn	Moravský Krumlov	zaniklý
20,9	Drápalův mlýn	Rybníky	dochovaný
22,7	Steinmetzův mlýn	Vémyslice	funkční
24,1	Kuchyňkův mlýn	Tulešice	dochovaný
25,1	Oulehlův mlýn	Tulešice	funkční
28,1	Podskalní mlýn	Tulešice	dochovaný
29,2	Alinkov	Horní Kounice	zaniklý
32,6	Valův mlýn	Horní Kounice	dochovaný
33,2	Spálený mlýn	Rešice	zaniklý
35,2	Bendův mlýn	Šemíkovice	dochovaný
39,5	Nový mlýn	Tavíkovice	funkční
42,5	Vilímův mlýn	Tavíkovice	dochovaný
47,3	Kašparův mlýn	Litovany	dochovaný
48,6	Újezdský mlýn	Újezd nad Rokytnou	funkční
52,6	Matoušův mlýn	Biskupice	dochovaný
57,2	Pila Rozkoš	Rozkoš	zaniklý
57,6	Pulkovský mlýn	Pulkov	dochovaný
65,1	Bednářův mlýn	Příštpo	dochovaný
66,5	Kmentův mlýn	Příštpo	funkční
67,9	Mlýn Královec	Příštpo	dochovaný
70,7	Zámecký mlýn	Jaroměřice nad Rokytnou	zaniklý
73,0	Mlýn v Popovicích	Popovice nad Rokytnou	dochovaný
74,7	Mlýn v Lesůnkách	Lesůňky	dochovaný
76,5	Mlýn Holeček	Milatice	zaniklý
78,2	Újezdský mlýn	Horní Újezd u Třebíče	dochovaný

Zdroj: SAMVDRČ (1930), SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), vlastní výzkum

9.1 Mlýn Pod Zámkem

Prvním vodním mlýnem na řece Rokytné, který se nachází na říčním kilometru 13,0, je mlýn Pod Zámkem. Jeho bývalá č. p. byla 15 a 1, nyní je tento objekt opatřen číslem 203. Stavba se nachází na katastrálním území města Moravský Krumlov. Mlýn je poprvé zakreslen na mapách I. vojenského mapování z 60. let 18. stol. V roce 1825, podle povinných císařských otisků, jej vlastnil mlynář Jan Zakucký. Podle SAMVDRČ, jenž mapuje stav vodních děl ke konci roku 1931, se jednalo jak o obilní mlýn, tak i o elektrárnu, která byla vybavena jednou Francisovou turbínou. K mlýnu patřil také jez a náhon. Majitelem byl pan Valda. Podle SVPRČ, který byl vydán v roce 1953, zde byl na počátku 50. let minulého století majitelem podnik Středomoravské mlýny, které tu provozovaly jak mlýn, tak i elektrárnu, která byla opatřena jednou Kaplanovou turbínou. V současné době se jedná o stavbu, jež je dochována bez větších přestaveb, ale postrádá jakékoliv původní technologické vybavení. Objekt patří podle katastrální mapy právnické osobě (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.2 Mlýn Pod Hradbami

Na říčním kilometru 14,9 se nachází další z moravskokrumlovských mlýnů, a to mlýn Pod Hradbami. Je lokalizován na levém břehu Rokytné pod prudkým svahem, na němž je zčásti zachovalé městské opevnění. Naproti mlýnu, na pravém břehu řeky, se rozkládá autobusové nádraží. Mlýn je poprvé zakreslen na mapách I. vojenského mapování z 60. let 18. stol, v roce 1825, podle povinných císařských otisků, jej vlastnil mlynář Jan Štipánek. Na začátku 30. let jej podle SAMVDRČ vlastnil pan Kinský (či Kiňský) a jednalo se o obilní mlýn opatřený jednou Francisovou turbínou. Podle SVPRČ ze začátku 50. let bylo provozovatelem mlýna JZD a také MNV Moravský Krumlov. Za těchto časů mlýn sloužil k čerpání vody, která sloužila pro potřeby místního zemědělského družstva. K tomuto účelu posloužila jedna Francisova turbína. Ve zdrojích z 50. let byla uvedena poznámka, že tento objekt lze lépe využít. Pro potřeby mlýna byl zřízen náhon a jez, které se do současné doby dochovaly v dobrém stavu. Dnes je areál mlýna ve vlastnictví několika právnických osob. Kromě toho je v budově bývalého mlýna zřízena MVE Moravský Krumlov, jejíž součástí je dynamo o výkonu 15 kW (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.3 Rakšický mlýn

Třetím, dnes již nedochovaným, moravskokrumlovským mlýnem je Rakšický mlýn (Témil či německy Teichmühle), jenž se nacházel na 18. říčním kilometru v místech dnešní ulice Znojenské, která spojuje západní část města s Týnským rybníkem. Poblíž již dnes neexistujícího mlýna se přes poměrně mělké údolí Rokytné klene železniční viadukt vlečky propojující železniční stanici Rakšice s jadernou elektrárnou Dukovany. Poblíž bývalého mlýna se dnes rozprostírá menší zahrádkářská osada. První zmínka o mlýně pochází z roku 1825, kdy tento objekt vlastnil František Dvořák. O pozdějších letech fungování mlýna se dochovaly pouze kusé informace, avšak je možné s jistotou říct, že v roce 1947 již budova mlýna neexistovala. Podle SAMVDRČ Rakšický mlýn nestál již v roce 1931. Podle dostupných zdrojů byl mlýn opatřen vodním kolem na vrchní vodu, jež byla do budovy vháněna prostřednictvím náhonu, který se z řeky odpojuje u Drápalova mlýna v obci Rybníky. Tento 3,5 km dlouhý náhon je nejdelším na celém toku Rokytné a sloužil jak pro potřeby obou mlýnů, tak i pro napájení nedalekého Týnského rybníka, jenž je jeden z největších v celém povodí Rokytné (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.4 Drápalův mlýn

Na kilometru 20,9 se v obci Rybníky nalézají jeden z nejzachovalejších mlýnů v celém povodí Rokytné. Drápalův mlýn s č. p. 1, jenž je v seznamu kulturních památek, je umístěn v jižní části obce na levém břehu řeky poblíž mostu, po němž vede silnice II/413 vedoucí z Moravského Krumlova do Znojma. Současná budova byla postavena v roce 1804 Karlem Škodou v pozdně barokním slohu. Podle SAMVDRČ byl mlýn ve 30. letech vlastněn mlynářem Drápalem. Objekt byl opatřen jednou Francisovou turbínou. O 20 let později byl mlýn vlastněn rovněž mlynářem Drápalem. Až do roku 1961 se u mlýna nacházel unikátní dřevěný splav. V současné době je mlýn adaptován na vinařství (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.5 Steinmetzův mlýn

Na říčním kilometru 22,7, na katastru městyse Vémyslice, je lokalizován Steinmetzův mlýn. Mlýn s č. p. 36 se rozprostírá na pravém břehu Rokytné. První zmínka o této stavbě pochází z roku 1755. V roce 1825, podle povinných císařských otisků, objekt vlastnil mlynář Matěj Steinmetz. Ve 30. letech byl vlastníkem rovněž pan Steinmetz, který se staral jak o mlýn,

tak i elektrárnu, jež byla opatřena jednou Francisovou turbínou. V 50. letech se majitelem stal J. Drochytka, který zde ještě provozoval obilní mlýn. V poznámce v podkladech SVPRČ je uvedeno, že by bylo objekt možno lépe využít. V současné době se jedná o soukromý objekt s částečně původním vybavením. V budově bývalého mlýna je umístěna MVE. Náhon a jez patřící k mlýnu jsou pořád funkční, dokonce se dochovala i akumulací nádržka (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.6 Kuchyňkův mlýn

Kuchyňkův či Kuchynkův mlýn se nalézá v nejvýchodnější části katastru obce Tulešice (říční km 24,1), které jsou však od tohoto objektu značně vzdálené, proto je tedy tato stavba častěji spojována s dějinami městyse Vémyslice. Kuchyňkův mlýn, mající č. p. 39, leží na více než dvoukilometrovém náhonu, který se odpojuje z řeky nad jezem (či v současnosti spíše balvanitým skluzem) cca 800 m západně od dalšího mlýna, kterému poskytuje vodu, a to Oulehlova mlýna. Asi 300 m východně od Kuchyňkova mlýna se rozprostírá vémyslické koupaliště, jemuž je voda z řeky poskytována rovněž. Mlýn se objevuje již v mapách I. vojenského mapování. Z povinných císařských otisků z roku 1825 je patrné, že objekt vlastnil František Toufar. Ve 30. letech objekt vlastnil mlynář Kuchyňka, po jehož osobnosti nese mlýn svůj název dodnes. V této době zde byl v provozu jak mlýn, tak i elektrárna vybavená jednou Francisovou turbínou. Na začátku 50. let byl mlýn stále ve vlastnictví mlynáře Kuchyňky, jenž si zde pro svoje účely vyráběl elektřinu. Do dnešních dob se budova bývalého mlýna dochovala bez jakýchkoliv větších přestaveb a slouží jako rodinný dům (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.7 Oulehlův mlýn

Oulehlův či Jarolímův mlýn se nachází na levém břehu Rokytné na katastru obce Tulešice. Jeho číslo popisné je 38 a leží na kilometru 25,1. Mlýn je poprvé zakreslen již v mapách I. vojenského mapování, v roce 1825 byl objekt ve vlastnictví Josefa Robíčka. Ve 30. letech 20. stol. zde působil mlynář Jarolím, který zde provozoval jak elektrárnu, tak i mlýn se 3 vodními koly na vrchní vodu. V 50. letech objekt vlastnila A. Jarolímová. V této době se rovněž jednalo jak o mlýn, tak i elektrárnu, která zásobovala elektřinou celý objekt. V současnosti je objekt vybaven MVE (fungující prostřednictvím Kaplanovy turbíny) s nezjištěným výkonem. Jedná se o částečně adaptovaný objekt s funkčním náhonem,

akumulační a elektrárenskou nádrzkou, jenž funguje jako sídlo ekologické farmy (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.8 Podskalní mlýn

Tento mlýn se nachází na levém břehu řeky poblíž silničního mostu, po němž vede silnice třetí třídy spojující Tulešice a Čermákovice. Mlýn se nalézá na kilometru 28,1 a má č. p. 21. Mlýn je poprvé zmíněn v mapách I. vojenského mapování. Z povinných císařských otisků z roku 1825 je zřejmé, že mlýn vlastnil Jan Pančor. Ve 30. letech 20. stol. byl mlýn ve vlastnictví mlynáře Němce, který provozoval jak mlýn s 5 vodními koly na vrchní vodu, tak i elektrárnu. O 20 let později přetrvala jen funkce obilního mlýna a zbylo pouze 1 vodní kolo. V současné době objekt slouží jako pila (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.9 Alinkov

Ve východní části katastru Horních Kounic na říčním kilometru 29,2, poblíž obce Čermákovice, je lokalizován dvůr Alinkov, na jehož místě stál středověký mlýn obývaný novokřtěnci neboli habány, kteří jsou známí hlavně díky svojí specifické keramice. První zmínka o Alinkově pochází z roku 1270. Po vyhnání novokřtěnců v roce 1622 areál postupně chátral. V průběhu 60. a 70. let 17. stol. byl obnoven, vystřídala se tu velká spousta majitelů. Z mlýna se v rámci celého areálu dochovaly pouze obvodové zdi. V současné době je Alinkov památkově chráněn a probíhá obnova celého původního dvora (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.10 Valův mlýn

Na katastru Horních Kounic se nachází i další památkově chráněný objekt, a to Valův mlýn s č. p. 64. Mlýn se nalézá na pravém břehu řeky poblíž soutoku Kounického potoka s Rokytnou, na říčním kilometru 32,6. Podle dostupných zdrojů v Památkovém katalogu byl mlýn založen na konci 18. či na začátku 19. stol. V roce 1825 mlýn vlastnil Josef Ecker. Podle SAMVDRČ vlastnila budovu na začátku 30. let 20. stol. paní Antonie Hammerschmiedová. V tu dobu byla stavba polyfunkční. Jednak sloužila jako mlýn se 3 koly na vrchní vodu a elektrárna a jednak jako pila. Podle SVPRČ ze začátku 50. let 20. století se funkce stavby nikterak nezměnila, avšak je zde uvedena poznámka, že se mlýn nachází v prostoru plánované nádrže Horní Kounice. Areálem mlýna vede poměrně krátký náhon, který se odpojuje

z Rokytné nad jezem v místech ústí Kounického potoka do řeky. Do současné doby se dochovalo technické vybavení z 19. a 1. pol. 20. stol., cenný je hlavně zachovalý náhon. Samotná budova mlýna s pozdně barokními a klasicistními prvky je velmi citlivě umístěna do přírodního parku Rokytná a vytváří tak zajímavý krajinnotvorný prvek (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.11 Spálený mlýn

Na říčním kilometru 33,2, na pravém břehu řeky Rokytné na katastru obce Rešice, se dříve nalézal již neexistující Spálený mlýn. Zmínka o tomto mlýně pochází již z roku 1825, kdy byl místním mlynářem Ondřej Tichý. Bohužel nejsou dohledatelné informace o dalším osudu této stavby, ani rok, kdy byl zbořen. Podle dostupných zdrojů byl mlýn poháněn jedním kolem na vrchní vodu. Do současnosti se z technických prvků dochoval pouze náhon se stavidlem. Na místě původní budovy mlýna se nyní nachází rekreační středisko (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.12 Bendův mlýn

Dalším mlýnem na Rokytné byl Bendův mlýn nacházející se již v Kraji Vysočina na katastru Šemíkovic, které jsou místní částí nedalekých Rouchovan. Bendův mlýn stojí na pravém břehu Rokytné nedaleko soutoku s Rouchovankou. Bendův mlýn se nalézá na říčním kilometru 35,2. První zmínka o tomto objektu pochází z roku 1672, kdy mlýn vlastnil mlynář Václav Vodička. K mlýnu patřilo údajně 11 měr polí a luk. V průběhu 18. století získal mlýn Jan Benda, jehož jméno má stavba doposud. V roce 1795 koupil mlýn Mathes Procházka, který byl pomocným mlynářem na Loupalově mlýně (viz kapitola 9). Až do poloviny 19. století vlastnil mlýn rod Procházků. Po roce 1865 byl mlýn přeměněn na hájovnu. V pozdějších dobách se stal mlýn rekreačním objektem, jímž je doposud. V dobách, kdy budova fungovala jako mlýn, tu bylo umístěno vodní kolo na vrchní vodu, jež sem tekla prostřednictvím již nefunkčního náhonu (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.13 Nový mlýn

Nový mlýn se nachází na pravém břehu Rokytné na katastrálním území obce Tavíkovice, které náleží do okresu Znojmo. Nový mlýn (č. p. 39) stojí na říčním kilometru 39,5. Jeho historie sahá až do konce 17. století, kdy mlýn v roce 1671 vlastnil Ostašovský z Ostašova.

Ve 30. letech minulého století mlýn vlastnil Rudolf Vrána. Stavba byla vybavena údajně 2 Francisovými turbínami. V 50. letech se provozovatelem staly Středomoravské mlýny. V poznámkách je napsáno, že se objekt nachází v prostoru plánované nádrže Horní Kounice. V současnosti je stavba částečně adaptována a dochovaly se mnohé zajímavé technické prvky, jimiž jsou jez, stavidlo či odtokový kanál. Jedná se o soukromý objekt (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.14 Vilímův mlýn

Na katastru Tavíkovice leží i další mlýn, a to Vilímův mlýn. Budova se nachází na kilometru 42,5 na levém břehu Rokytné. V současnosti má objekt č. p. 56. První zmínka o mlýně, který se nacházel v této lokalitě, pochází z roku 1376, jelikož byl součástí již v té době zaniklé vesnice Sovolusky. Na počátku 30. let minulého století byl majitelem objektu Robert Goldschmidt, který zde provozoval elektrárnu. V tu dobu byla stavba opatřena jednou Francisovou turbínou. Na začátku 50. let se situace velmi zkomplikovala, jelikož elektrárna byla panu Goldschmidtovi zkonfiskována. Avšak i nadále byla v provozu. V 60. letech byl areál elektrárny přestaven na rekreační středisko s pionýrským táborem, část chatků byla dokonce postavena na bývalém náhonu. Po sametové revoluci bylo pokračováno s činností rekreačního střediska, v posledních letech však byla zrušena i rekreační funkce, a tak je nyní tato stavba pouze soukromým objektem (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.15 Kašparův mlýn

Na katastru obce Litovany, které se nacházejí v okrese Třebíč, leží jeden z dalších mlýnů v údolí Rokytné, a to Kašparův mlýn, jenž má č. p. 39. Mlýn se nalézá na levém břehu Rokytné na jejím říčním kilometru 47,3. Hranice mezi oběma okresy, potažmo kraji, je vedena právě údolím Rokytné. Z roku 1825 pochází o Kašparově mlýně první zmínka, kdy zde působil mlynář Jan Šrámek. Na začátku 30. let minulého století byl majitelem mlýna Ferdinand Hrdlička, který provozoval jak mlýn, tak i pilu, které byly poháněny jednou Francisovou turbínou. Na začátku 50. let získala mlýn Apolena Pelánová, která spravovala už pouze mlýn, protože pila byla zrušena. V současné době je budova bývalého mlýna adaptována na ubytovací zařízení, v blízkosti objektu se nachází jez, stavidlo, náhon a odtokový kanál (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.16 Újezdský mlýn

Na katastru obce Újezd, na říčním kilometru 48,6, se nalézá jeden z nejzachovalejších mlýnů v celém povodí Rokytné, a to Újezdský mlýn (č. p. 71). Údajně první zmínka o mlýně pochází z 18. století, kdy jej vlastnil baron Sterneck. Ve 30. letech minulého století byl majitelem Rudolf Steinmetz, jenž zde provozoval mlýn, pilu i elektrárnu. V tomto období tu bylo v provozu jedno vodní kolo a Francisova turbína. Na začátku 50. let bylo vlastníkem JZD spolu s panem Votavou, kteří zde provozovali mlýn, pilu i elektrárnu, která sloužila pro potřeby celého objektu. Transmise byla stejná jako ve 30. letech. Mlýn byl adaptován, z technického zařízení se dochoval jez, stavidlo, náhon, vantroky, akumulční nádrž či turbínová kašna. V současné době se jedná o soukromý objekt s 2 MVE, které vyrábí elektřinu za pomoci násoskové turbíny (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.17 Matoušův mlýn

Matoušův mlýn se nachází na katastru Biskupic, které jsou součástí obce Biskupice-Pulkov, která leží v okrese Třebíč. Mlýn (č. p. 56) je lokalizován na pravém břehu Rokytné, na kilometru 52,6. Historie stavby sahá minimálně do začátku 19. stol. V roce 1825 byl mlýn ve vlastnictví Františka a Josefa Pirochtových. Na začátku 30. let 20. stol. mlýn patřil Otakaru Matoušovi, který provozoval jak mlýn, tak i elektrárnu, jejíž součástí byla jedna Francisova turbína. Podle SVPRČ byli provozovateli jak místní JZD, tak i Teodor Vychodil. V tu dobu byla stavba pouze monofunkční, jelikož poskytovala jen služby obilního mlýna. Asi 500 m západně od objektu se nachází jez, z něhož odbočuje náhon, jenž vede do mlýna. Kromě náhonu se zachoval také odtokový kanál. V současnosti se jedná o soukromý objekt, v němž je umístěna MVE (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.18 Pila Rozkoš

Rozkošská pila se nalézá na katastrálním území obce Rozkoš, která se nachází v okrese Znojmo. Přesná lokalizace objektu není úplně zřejmá, dříve měla č. p. 78. Podle SAMVDRČ z 30. let 20. stol. byla provozovatelem katru Státní lesní správa. Existovalo tu jedno vodní kolo na střední vodu. Podle SVPRČ z 50. let patřil sice objekt M. Krafkové, ale v tu dobu byl katr už mimo provoz. V poznámce je ještě uvedeno, že v tomto období byla pila opatřena 2 nefunkčními koly na vrchní vodu. Další osud rozkošské pily zůstává nejasný. Nepodařilo se

vyhledat informace, kdy byla zbořena (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.19 Pulkovský mlýn

Pod obec Biskupice-Pulkov spadá ještě jeden mlýn, a to Pulkovský mlýn, který se nachází na katastru Pulkova. Mlýn leží na levém břehu Rokytne v místech, kde řeka vytváří výrazný meandr. Korytem řeky prochází hranice Jihomoravského kraje a Kraje Vysočina. Mlýn se nachází zhruba ve středu cesty spojující vesnice Rozkoš (okres Znojmo) a Pulkov (okres Třebíč). Pulkovský mlýn se nalézá na říčním kilometru 57,6 a má č. p. 43. Historie mlýna sahá minimálně do období 60. let 18. stol., kdy byl vyobrazen na I. vojenském mapování. V roce 1824 vlastnil mlýn Jakub Havliš. Podle SAMVDRČ z 30. let 20. stol. byl mlýn ve vlastnictví mlynáře Františka Chytry, který provozoval jak mlýn, tak i pilu a elektrárnu. V tu dobu zde bývala 2 vodní kola na vrchní vodu. Podle SVPRČ z počátku 50. let byl objekt ve vlastnictví JZD a Lva Chytry, v provozu byl údajně jen mlýn. V současnosti se jedná o téměř zaniklý objekt, jehož některé části plní obytnou funkci. Dochoval se pouze náhon o délce cca 500 m a fragmenty 3 jezů, z nichž jeden sloužil přímo pro potřeby vyrovnávání vodní hladiny v náhonu (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.20 Bednářův mlýn

Bednářův mlýn či v Hamru je název stavby, jež se nachází na pravém břehu Rokytne v nejnižší části intravilánu obce Příštpo (okres Třebíč). Nalézá se na kilometru 65,1 a nyní má č. p. 141. Historie mlýna sahá do roku 1804, kdy byl postaven mlynářem Ondřejem Svobodou z Jaroměřic pro svého syna. V SAMVDRČ z počátku 30. let 20. stol. není nikterak uveden, avšak v SVPRČ z počátku 50. let uveden je. V poznámkách je napsáno, že majitelem je Stanislav Bednář a že je ve mlýně umístěna jedna Francisova turbína. Zhruba 500 m SZ od mlýna se nachází jez, z něhož odbočuje náhon do mlýna. V současnosti je mlýn soukromým majetkem a jeho budova je dochována bez větších přestaveb. Mlynářské technologie se bohužel nedochovaly (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.21 Kmentův mlýn

Kmentův mlýn neboli Kmenta se nachází na katastru obce Příštpo poblíž silnice II/361. Nalézá se na říčním kilometru 66,5 a má č. p. 2. Mlýn existoval už na počátku 16. století. V roce 1568 je zmínka o mlynáři Vicenovi, jenž tento mlýn prodal za 500 vídeňských kop majiteli

Jaroměřic, Ludvíku Meziříčskému z Lomnice. V roce 1614 mlýn vyhořel a posléze byla jako nájemkyně mlýna uváděna Jana Kmentová, po níž se zřejmě objekt jmenuje do současnosti. V roce 1926 mlýn koupil Karel Girtlšmíd. V tu dobu tu bylo 1 vodní kolo na vrchní vodu. Na začátku 50. let se provozovatelem mlýna stalo místní JZD, jako druhý provozovatel se uvádí Boh. Pecl. V tuto dobu zde byla umístěna jedna Francisova turbína. V roce 1965 byl veškerý provoz zastaven, v roce 1977 přešel mlýn do majetku svazu invalidů v Brně, který jej následně v roce 1983 prodal Divadlu Na provázku v Brně, jemuž patřilo až do roku 2004. V roce 2006 se majitelem stalo statutární město Brno, v současnosti se jedná o budovu patřící fyzické osobě. V nynější době se jedná o částečně adaptovanou stavbu, v níž je umístěna MVE, která je opatřena Francisovou turbínou. Dochoval se náhon, stavidlo a turbínový domek. Jez se nachází cca 500 m SZ od objektu Kmentova mlýna (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.22 Mlýn Královec

Třetím vodním mlýnem na katastru obce Příštpo je mlýn Královec, který se nachází poblíž stejnojmenného kamenolomu. Královec se nalézá na říčním kilometru 67,9. Jedná se o jeden z nejstarších mlýnů v celém povodí Rokytné, první zmínka pochází již z roku 1303, kdy jej vlastnil mlynář Kaiserich. V pozdějších staletích patřil jaroměřické vrchnosti a byl pronajímán. V roce 1647 byl ušetřen před požárem, které všude v okolí zakládala švédská vojska. V roce 1824 se majitelem stává Dominik Vlček. V roce 1872 proběhla přestavba mlýna na parní pohon a bylo přistavěno druhé patro. Osudový byl rok 1905, kdy byl mlýn prodán nově založenému družstvu na výrobu lihu, z mlýna se tedy stal lihovar. Podle SAMVDRČ byl ve 30. letech 20. stol. v objektu umístěn pořad lihovar, který pohánělo 1 vodní kolo na vrchní vodu. Podle SVPRČ byl lihovar v 50. letech zestátněn a patřil podniku Horácké lihovary a škrobárny se sídlem v Havlíčkově Brodě. Lihovar byl poháněn 1 Francisovou turbínou. V roce 1953 lihovar vyhořel. Následně byl spraven a předán do vlastnictví státního statku v Jaroměřicích nad Rokytnou. V objektu se nacházela míchárna krmiv a pěstírna žampionů. Po sametové revoluci byl státní statek zrušen a došlo ke zřízení jatek. V pozdějších letech podnik zanikl. Z původního mlýna Královce se nedochovalo prakticky nic. Současná stavba postrádá téměř jakoukoliv historickou hodnotu. Poblíž Královce vede náhon, který se od Rokytné odpojuje nad jezem, jenž se nachází cca 600 m SSZ od objektu (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.23 Zámecký mlýn

Zámecký mlýn, jenž se nachází na katastru Jaroměřic nad Rokytnou asi 400 m SSV od soutoku Rokytné a Rokytky, již bohužel neexistuje. Stál na kilometru 70,7. Podle I. vojenského mapování vznikl minimálně v období 60. let 18. stol. Mlýn býval součástí panského dvora. Podle SAMVDRČ ze 30. let 20. stol. byl v této době mlynářem Karel Havlín a mlýn disponoval 2 koly na vrchní vodu, samozřejmě byl náhon a akumulační nádržka. Na začátku 50. let byl mlýn ve vlastnictví F. Havlína, a kromě mletí obilí vyráběl elektřinu pro samotu. Podle dostupných zdrojů mlýn stál ještě v roce 1975, podrobnosti o jeho demolici nejsou známy. Dodnes se poblíž mlýna nachází sýpka, jež byla zřejmě také součástí panského dvora, ČOV a dva rybníky, jež jsou napájeny vodou z Rokytné (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.24 Mlýn v Popovicích

Popovický mlýn, který se nalézá na katastru Popovic, jež jsou místní částí Jaroměřic nad Rokytnou, stojí na 73. říčním kilometru. V blízkosti mlýna se nachází popovická náves s kaplí sv. Antonína Paduánského. V současnosti má budova mlýna č. p. 796. Podle dostupných zdrojů byl mlýn založen v roce 1656 mlynářem M. Krupičkou. V roce 1824 se jako majitel uvádí Jan Veselý, v roce 1853 objekt koupil mlynář Pánek. Podle SAMVDRČ byl na počátku 30. let minulého století majitelem objektu František Pánek, který provozoval jak mlýn, tak i pilu. V tomto období budova disponovala 2 koly na vrchní vodu. V roce 1946 byl mlýn předán do rukou syna Františka Pánka mladšího. Na začátku 50. let minulého století byl majitelem mlýna stále František Pánek mladší, kromě mletí obilí objekt zajišťoval i elektřinu pro osvětlení. V roce 1952 byl mlýn předán do užívání státního statku v Jaroměřicích nad Rokytnou. V současnosti se jedná o soukromý objekt, který zvenku vypadá poměrně udržovaně. Kolem mlýna vede takřka 1 400 m dlouhý náhon, který se od Rokytné odpojuje již na katastru vedlejší obce Lesůňky. Asi 100 m SZ od Popovického mlýna je vybudován rybník (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.25 Mlýn v Lesůnkách

Mlýn v Lesůnkách, který se nachází na katastru stejnojmenné obce, stojí na kilometru 74,7 a má č. p. 20. Podle dostupných mapových zdrojů je poprvé zakreslen v mapách II. vojenského mapování. V roce 1824 byl majitelem mlýna Jan Špalek. Podle SAMVDRČ ze 30.

let 20. stol. byl majitelem Lesůňkovského mlýna Vladislav Mikeš, za jehož éry fungovaly v objektu 2 Francisovy turbíny. Podle SVPRČ z 50. let byla majitelkou mlýna M. Mikešová. Donedávna byl dochovaný náhon, akumulární nádržka a odtokový náhon, ale podle leteckých snímků z června 2022 ze serveru Mapy.cz jsou všechny tři výše zmiňované části zasypány. Budova mlýna je zvenku poměrně zchátralá, ale podle otevřených oken je signifikantní, že je obývaná (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.26 Mlýn Holeček

Mlýn Holeček se nacházel na katastrálním území Milatic, jež jsou místní částí nedalekých Šebkovic, s nimiž urbanisticky zcela splynuly. Mlýn se nacházel na kilometru 76,5. Dnes původní budova mlýna neexistuje, poblíž původního objektu se nalézá rodinný dům s č. p. 176, který vznikl přestavbou hospodářské budovy. Historie mlýna sahá až do 16. století, kdy v roce 1542 prodal Volf Krajíř z Krajku ves Šebkovice a přilehlé malé obce s veškerým příslušenstvím včetně mlýna Holeček Václavu Chroustenskému z Malovrat. Po třicetileté válce se opuštěného pozemku s mlýnem ujala vrchnost. V roce 1824 se stal mlynářem František Votruba. Ve 30. letech 20. stol. vlastnil mlýn Josef Tomandl, tehdy tu byla 3 kola na vrchní vodu. V 50. letech byl majitelem pořád Josef Tomandl, údajně se stavba stala polyfunkční z důvodu provozu pily, jedno vodní kolo však ubylo. Asi 250 m severně od bývalého mlýna je rybník Holeček (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

9.27 Újezdský mlýn

Újezdský mlýn je lokalizován na katastrálním území obce Horní Újezd. Mlýn se nachází na pravém břehu Rokytné v blízkosti místní komunikace. Újezdský mlýn má č. p. 31 a nachází se na říčním kilometru 78,2. Asi 500 m severně od mlýna se nalézá soutok Rokytné a Římovky, jejíž vodní díla jsou zmíněna v kapitole 11. Historie mlýna sahá až do 14. stol. V roce 1824 se jako majitel mlýna uvádí Václav Špalek. Na počátku 30. let 20. stol. se majitelkou stala Marie Špolková, v této době byl mlýn opatřen 2 koly na vrchní vodu. O 20 let později se majitelem stal K. Vašíček, jenž vlastnil mlýn vybavený 1 Francisovou turbínou. Severně od mlýna stával také jez, z něhož se odpojoval náhon zásobující mlýn vodou. Samotná stavba mlýna je poměrně zachovalá, dokonce se dochovaly vantroky a lednice. V současné době se jedná o objekt, který slouží jako rodinný dům, je citlivě spraven (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

10 Vodní díla na Rouchovance

Na nejdůležitějším levostranném přítoku Rokytné, říčce Rouchovance, existovalo v průběhu historie podle webové stránky vodnimlyny.cz celkem 9 vodohospodářských staveb. Do dnešní doby se dochovalo 5 z nich. Následující *Tab. 6* se věnuje souhrnu jednotlivých objektů a na dalších stranách jsou ke každé stavbě napsány podrobnější informace.

Tab. 6: Poloha staveb na Rouchovance podle říčního kilometru, jejich oficiální název, katastrální území, na němž se vodní díla nacházejí, a jejich stav

Rouchovanka			
říční kilometr	název stavby	katastrální území	stav objektu
2,4	Šbatův mlýn	Šemíkovice	zaniklý
3,3	Texlův mlýn	Šemíkovice	dochovaný
4,6	Soukupův mlýn	Rouchovany	dochovaný
5,0	Urbánkův mlýn	Rouchovany	dochovaný
5,9	Pachrův mlýn	Rouchovany	dochovaný
8,0	Nový mlýn	Hrotovice	dochovaný
13,9	Hrotovický mlýn	Hrotovice	zaniklý
18,6	Valečský mlýn	Valeč u Hrotovic	zaniklý
24,6	Mlýn Kopyto	Lipník u Hrotovic	zaniklý

Zdroj: SAMVDRČ (1930), SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), vlastní výzkum

10.1 Šbatův mlýn

Šbatův, Pirochtův, Zavadilův či Rešický mlýn se nachází na říčním kilometru 2,4. Mlýn se nalézá na katastrálním území Šemíkovice, jež jsou místní částí obce Rouchovany. Poblíž mlýna se také rozprostírají tři menší rybníky. Historie mlýna sahá minimálně do 18. století, kdy byl objekt vyobrazen na mapě I. vojenského mapování. V roce 1825 byl majitelem mlýna Josef Pyrochta. Rod Pyrochtových (Pirochtových) vlastnil mlýn dlouhá léta. Po roce 1925 byl mlýn zastaven, v SAMVDRČ a SVPRČ neexistují o této stavbě žádné zmínky. Do roku 1995 byl mlýn obýván otcem a synem Šbatovými. Mlýn zanikl po roce 2000, zůstala z něj pouze jedna hospodářská budova, v jejíž blízkosti je střelnice. Podle dostupných zdrojů byl mlýn dříve vybaven 2 koly na vrchní vodu. Do současné doby se z technických staveb dochoval pouze náhon, který přiváděl vodu jak do tohoto mlýna, tak i do sousedního Texlova mlýna. Náhon na délku měří cca 1 400 m (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

10.2 Texlův mlýn

Na kilometru 3,3, na pravém břehu Rouchovanky v šemíkovickém katastru, se nachází další vodní dílo, a to Texlův neboli Loupalův mlýn mající č. p. 54. Podle dostupných mapových zdrojů nebyl mlýn uveden v mapách I. vojenského mapování z 18. století, na mapách II. vojenského mapování však už zmíněn je. V roce 1825 byl majitelem objektu Antonín Dexl, v roce 1876 byl uveden jako Loupalův mlýn. Posledním mlynářem se stal Stanislav Texl, který za období první republiky vlastnil celý objekt s dvěma vodními koly. O 20 let později, na začátku 50. let 20. stol., byl majitelem stále Stanislav Texl. Mlýn byl v tomto období opatřen jedním kolem na vrchní vodu. V poznámce je napsáno, že se mlýn nachází v prostoru plánované nádrže u Horních Kounic. V současnosti je stavba částečně adaptována, avšak se tu nedochovaly žádné technologie. Úsekem náhonu mezi jeho počátkem a zaústěním Šemíkovického potoka neproudí voda. Mlýn byl po sametové revoluci rodině Texlových vrácen a patří jí dodnes (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

10.3 Soukupův mlýn

Na říčním kilometru 4,6, na pravém břehu Rouchovanky v roučovanském katastru, se nachází Soukupův neboli Zárubův mlýn (č. p. 148). Objekt se nachází relativně nedaleko od intravilánu Rouchovan, jenž se klene na plošině nad říčkou. Prvním majitelem této stavby byl v roce 1750 Josef Záruba, v roce 1775 mlýn patřil Martinu Krahulcovi a v roce 1825 budovu vlastnil Jan Valenta zvaný Záruba. V roce 1930 podle SAMVDRČ patřil objekt Josefu Pelánovi, který provozoval jak mlýn, tak elektrárnu. V objektu se nacházela 2 vodní kola na vrchní vodu. Ve 30. letech se do rodiny Pelánových přičlenil pan Soukup, po němž nese mlýn jméno dodnes. V roce 1938 došlo k požáru mlýna, po němž zůstala jen obytná budova. Funkce mlýna již nikdy obnovena nebyla. V současnosti se jedná o soukromý objekt vlastněný fyzickou osobou. Z jižní strany je objekt ohraničen náhonem o délce cca 400 m (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

10.4 Urbánkův mlýn

Na pátém říčním kilometru, na katastru obce Rouchovany, se nachází Urbánkův či Pelebaumův mlýn (č. p. 147). Stavba má poměrně dlouhou historii. V roce 1591 byl ve vlastnictví Jakuba Buchala. Postupně se majitelé měnili, za období první republiky vlastnil mlýn Karel Piruchta, který provozoval jak mlýn s pilou, tak i elektrárnu. K dispozici tu byla

2 vodní kola. Po druhé světové válce se majitelem stal František Urbánek, který v tomto objektu stále provozoval mlýn a pilu, funkční však bylo pouze jedno vodní kolo na vrchní vodu. V poznámce v materiálech SVPRČ je uvedeno, že se objekt nachází v prostoru plánované nádrže u Horních Kounic. Dnes je mlýn soukromým objektem, který je částečně adaptován. Do současné doby se z původního vybavení mlýna dochoval pomocný naftový motor (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

10.5 Pachrův mlýn

Na říčním kilometru s označením 5,9 se nachází poslední mlýn stojící na katastru Rouchovan, a to Pachrův či Roháčův mlýn (č. p. 146). Zřejmě prvním majitelem mlýna byl v roce 1750 Antonín Verner. Svůj název nese po mlynáři Františku Pachrovi, který byl zároveň i mlynářem posledním. Ten za první republiky v tomto objektu provozoval jak mlýn s pilou, tak i elektrárnu, k výbavě patřila i jedna dvojité Francisova turbína. Podle SVPRČ mlýn nezměnil majitele ani po druhé světové válce, k dispozici tu byla pořád jedna Francisova turbína. V poznámce je opět uvedeno, že se mlýn nachází v prostoru plánované nádrže u Horních Kounic. V současné době je stavba spravena a slouží jako rodinný dům. Dokonce se zachovala i ona zmiňovaná Francisova turbína. Voda byla do mlýna vháněna náhonem o délce cca 1 200 m. Poblíž mlýna se nachází rybník (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

10.6 Nový mlýn

Na osmém říčním kilometru, již na katastrálním území města Hrotovice, se nachází bývalý Nový mlýn nebo také Myslivna. Podle dostupných zdrojů není známa historie této stavby. Objekt se však poprvé nachází vyobrazen na II. vojenském mapování z 30.–50. let 19. stol. V současné době je mlýn částečně adaptován, jedná se o soukromý objekt s č. p. 271. Poblíž mlýna se také nachází dva rybníky. Větší z nich se jmenuje Mstinský a leží nedaleko od zaniklé vsi Mstěnice, jež přestala existovat po výboji vojska krále Matyáše Korvína proti králi Jiřímu z Poděbrad v roce 1468 (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

10.7 Hrotovický mlýn

Hrotovický mlýn je dnes již zcela zaniklý mlýn, jenž se nacházel na říčním kilometru 13,9 na katastru města Hrotovice. Mlýn existoval již v období I. vojenského mapování, od té doby o něm neexistují žádné zmínky, ani to, kdy zanikl (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

10.8 Valečský mlýn

Předposledním mlýnem na říčce Rouchovance byl Valečský mlýn, který se nacházel na katastru obce Valeč na říčním kilometru 18,6. Původně měl č. p. 74. Historie mlýna je poměrně zmapovaná. První zmínka o mlýně a přilehlém rybníku Skalka pochází z roku 1767. Za období 1. světové války emigroval mlynář Vrána do Ameriky, čímž skončilo mletí obilí, rybník byl v tento čas vysušen. Za období první republiky získaly mlýn státní lesy a byla zřízena hájovna, jež během 2. světové války vyhořela, a tak zůstala jen přilehlá stodola. Ta byla v letech 2012–2013 shozena a na jejím místě byl postaven nynější penzion. K obnově rybníka došlo v letech 2007–2008, kdy byl rozšířen na dnešních cca 5 ha. Vodním motorem dřívějšího mlýna bylo vodní kolo na vrchní vodu (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

10.9 Mlýn Kopyto

Posledním mlýnem na Rouchovance (říční kilometr 24,6) byl mlýn s přívlastkem Kopyto, jenž se nacházel na katastru obce Lipník. První zmínka o existenci mlýna a přilehlého rybníka Kopyto pochází z roku 1767, v roce 1846 jej vlastnil mlynář František Pecha. Od této doby neexistují o mlýně žádné písemné zmínky, ani to, proč zanikl. Tajemnost tohoto místa dokresluje i pověst, která se o Kopytě vypráví. V současné době se na místě bývalého mlýna nacházejí četné ruiny (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

11 Vodní díla na Rokytcce

Na nejdůležitějším pravostranném přítoku Rokytné, říčce Rokytcce, existovalo v průběhu historie podle webové stránky vodnimlyny.cz celkem 6 vodohospodářských staveb. Do dnešní doby se dochovalo všech 6 z nich. Následující *Tab. 7* se věnuje souhrnu jednotlivých objektů a na dalších stranách jsou ke každé stavbě napsány podrobnější informace.

Tab. 7: Poloha staveb na Rokytcce podle říčního kilometru, jejich oficiální název, katastrální území, na němž se vodní díla nacházejí, a jejich stav

Rokytkka			
říční kilometr	název stavby	katastrální území	stav objektu
0,3	Hradištný mlýn	Jaroměřice nad Rokytnou	dochovaný
2,7	Bohušický mlýn	Bohušice	funkční
4,9	Melkusův mlýn	Lukov u Moravských Budějovic	dochovaný
9,4	Mlýn Šálek	Moravské Budějovice	dochovaný
10,3	Horní mlýn	Moravské Budějovice	dochovaný
18,4	Domamilský mlýn	Domamil	dochovaný

Zdroj: SAMVDRČ (1930), SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), vlastní výzkum

11.1 Hradištný mlýn

Asi 250 m JJZ od soutoku Rokytné s Rokytkou se na katastru Jaroměřic nad Rokytnou nachází budova Hradištného mlýna. Tato stavba o č. p. 194 stojí na říčním kilometru 0,3. Poblíž mlýna se nachází rozsáhlá chatová osada. Stavba je poprvé zakreslena již na I. vojenském mapování z 18. stol. Podle SAMVDRČ byl mlýn na začátku 30. let 20. stol. vlastněn Josefem Závodským, v této době byl mlýn opatřen 2 vodními koly. Po druhé světové válce stavbu vlastnil J. Texl, jenž vyměnil vodní kola za 1 Bánkiho turbínu, v této době mlýn dokonce vyráběl elektřinu pro svoje vlastní účely. V současné době je část obytné budovy poměrně dobře zachována, hospodářská část areálu je však bohužel značně zdevastovaná. Dodnes si lze všimnout terénních zbytků bývalého náhonu, stavidla a akumulací nádržky (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

11.2 Bohušický mlýn

Dalším mlýnem nacházejícím se na říčce Rokytcce je Bohušický neboli Kremláčkův mlýn (*Obr. 6*), jenž stojí na levém břehu Rokytky (říční kilometr 2,7) při jižním okraji obce Bohušice. V současné době stavba má č. p. 24. Ze západní a jižní strany je mlýn obklopen rozsáhlým Bohušickým rybníkem s vysokou hrází. Samotný Bohušický rybník je opatřen dvěma výpusťmi, jejichž soutok, lemovaný z východní části skalami, leží v bezprostřední

blízkosti mlýna. Samotný mlýn je velmi starý, jeho nejstarší písemná zmínka pochází z roku 1365, kdy bratři Nevlas a Markvart z Lesonic koupili od Petra z Bohušic jeho dvůr, mlýn a jeden lán polí. Do roku 1928 byl mlýn jediným stavením v obci, jež mělo vlastní zdroj osvětlení. Podle SAMVDRČ z 30. let 20. stol. vlastnil stavbu Vilém Kremláček, který provozoval jak mlýn s pilou, tak i malou elektrárnu poháněnou dynamem. V tuto dobu se tu nacházela 4 vodní kola. Podle SVPRČ z počátku 50. let 20. stol. byl majitelem mlýna Stanislav Kremláček, za jehož éry byl objekt vybaven 2 Francisovými turbínami. V současné době se jedná o velmi zachovalý objekt, jenž je využíván pro soukromé účely jako rodinný dům. Z vybavení se žádné z vodních kol nedochovalo, údajně se ale zachovala jedna z turbín. Náhon je sice funkční (proudí jím voda), ale je značně zatarasený z důvodu popadaných větví vzniklých kvůli prořezávání a zkracování okolních stromů (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

11.3 Melkusův mlýn

Na katastru obce Lukov, poblíž rozsáhlého zemědělského areálu, se rozprostírá Melkusův mlýn. Mlýn s č. p. 18 stojí na říčním kilometru 4,9. Historie tohoto objektu sahá až do roku 1670. Od této doby až dodnes je v držení rodiny Melkusových. Podle SAMVDRČ z 30. let 20. stol. byl objekt ve vlastnictví Tomáše Melkuse, jenž provozoval mlýn s 3 vodními koly. Rodina Melkusových vlastnila v této době v povodí Rokytné celkem 4 mlýny. Na začátku 50. let 20. stol. byl mlýn ve vlastnictví Aloise Melkuse, za jehož éry byl objekt opatřen 2 Francisovými turbínami sloužícími jednak pro mletí obilí a jednak pro účely osvětlení. Alois Melkus byl v době vykonstruovaných komunistických procesů křivě obviněn z účasti na tzv. babické kauze. Byl shledán vinným a byl poslán do vězení, z něhož byl propuštěn v roce 1957. Jeho bratr Jaroslav Melkus dostal trest smrti. Po sametové revoluci byl mlýn znovu vrácen rodině Melkusových, jež na něm hospodaří dodnes. Stavba Melkusova mlýna je částečně adaptována, poblíž objektu se nacházejí dva menší rybníky, jež jsou napájeny náhonem odpojícím se nikoliv z Rokytky, ale jejího levostranného přítoku Vícenického potoka. Technologie včetně vodního kola se nedochovaly (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

11.4 Mlýn Šálek

Mlýn Šálek nebo také Dolní či Špitálský mlýn je objekt nacházející se v intravilánu města Moravské Budějovice na křížení ulic Peroutka a Nerudova. Naproti mlýnu se nachází

kaple sv. Anny, vedle níž se nachází silniční most přes Rokytku s dvěma barokními sochami. Mlýn Šálek s č. p. 786 leží na levém břehu Rokytky, na jejím říčním kilometru 9,4. Historie mlýna sahá minimálně do 20. let 19. stol., kdy se stavba objevuje na císařských otiscích. Ve 30. letech 20. stol. byl objekt ve vlastnictví mlynáře Ferdinanda Šálka, po němž nese svůj název dodnes. V tomto období je mlýn vybaven jedním vodním kolem. V 50. letech 20. stol. se provozovatelem staly Středomoravské mlýny, které vodní kolo nahradily 1 Francisovou turbínou. Nedaleko od mlýna se nacházel jez. Naposledy byl mlýn provozován od roku 1991 do roku 2000, posledním mlynářem byl Stanislav Šálek. V současné době je budova mlýna přestavěna, sídlí tu dentální klinika. Poměrně zajímavý je náhon, který zajišťoval přísun vody do mlýna. Ten byl velmi dlouhý a od Rokytky se odpojoval ještě před rybníkem s názvem Nový u háje. Vodou zásoboval jednak Horní (Černohousův) mlýn a jednak mlýn Šálek. Mezi Horním mlýnem a mlýnem Šálek došlo v roce 1871 k vybudování železniční trati spojující Znojmo s Okříšky, a proto byl mlýnský náhon překlenut pomocí železničního mostu. Dnes tudy žádná voda neproudí a jedná se tak o jedinou památku na úsek náhonu mezi ulicí Fibichova a mlýnem Šálek. Místu, kde se nyní nachází propustek, který je využíván místními obyvateli ke zkracování cesty, se říká Myší díra (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

11.5 Horní mlýn

V nejvýchodnějším cípu intravilánu Moravských Budějovic, u trati Moravské Budějovice–Jemnice, se nachází Horní neboli Černohousův mlýn s č. p. 683. Bývalý mlýn stojí u téměř 3 km dlouhého náhonu, který vodou zásoboval i předešlý mlýn Šálek. Samotné koryto Rokytky se nachází cca 150 m jižně od objektu. Mlýn se nachází na pravém břehu Rokytky, na říčním kilometru 10,3. Historie mlýna sahá minimálně do 60. let 18. stol., kdy probíhalo I. vojenské mapování. V roce 1824 stavbu vlastnil mlynář Stříbrný. Za období první republiky byl objekt ve vlastnictví Edmunda Melkuse. V tomto období byl mlýn vybaven jednou Francisovou turbínou. V letech 1945–1948 byl objekt ve vlastnictví Josefa Černohouse, po němž nese jméno dodnes. V únoru 1949 došlo ke znárodnění mlýna. Ve vykonstruovaném procesu tzv. babické kauzy byl mlynář Černohous odsouzen na doživotí z toho důvodu, že se údajně v blízkosti mlýna našly zakopané zbraně. V 50. letech 20. stol. byly provozovatelem mlýna Středomoravské mlýny, stavba byla vybavena jednou Francisovou turbínou. V pozdějších letech se stala budova bývalého mlýna majetkem Střední školy řemesel a služeb

Moravské Budějovice. Poblíž mlýna, na opačné straně železniční tratě, se nachází menší rybník Plovárna (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

11.6 Domamilský mlýn

Posledním mlýnem na Rokytce, který se nachází na katastru obce Domamil, je Domamilský mlýn. Tento objekt s č. p. 29 stojí na pravém břehu Rokytky (říční kilometr 18,4), asi 750 m VJV od intravilánu obce Domamil. Západně od mlýna se nachází menší rybník s názvem Mlýnský. Historie mlýna sahá minimálně do 1. pol. 19. stol., kdy byl zobrazen v rámci II. vojenského mapování. Existuje zmínka o roku 1896, kdy zdejším mlynářem byl Jan Kříž. V mlýně se nacházelo vodní kolo na vrchní vodu, která byla do objektu přiváděna prostřednictvím náhonu. V soupisu SAMVDRČ a SVPRČ není mlýn nikterak registrován, nebyly nalezeny žádné zmínky o tom, proč a kdy mlýn přestal sloužit svému účelu. Nyní se jedná o zanedbanou a rozpadlou stavbu (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

Obr. 6: Jihozápadní pohled na Bohušický mlýn (Janský, 2024)

12 Vodní díla na Římovce

Na významném pravostranném přítoku Rokytné, říčce Římovce, existovalo v průběhu historie podle webové stránky vodnimlyny.cz celkem 5 vodohospodářských staveb. Do dnešní doby se dochovaly 4 z nich. Následující *Tab. 8* se věnuje souhrnu jednotlivých objektů a na dalších stranách jsou ke každé stavbě napsány podrobnější informace.

Tab. 8: Poloha staveb na Římovce podle říčního kilometru, jejich oficiální název, katastrální území, na němž se vodní díla nacházejí, a jejich stav

Římovka			
říční kilometr	název stavby	katastrální území	stav objektu
2,2	Červený mlýn	Čáslavice	dochovaný
4,6	Mlýn Vísky	Římov na Moravě	dochovaný
5,4	Trojanův mlýn	Římov na Moravě	dochovaný
7,4	Holý mlýn	Římov na Moravě	dochovaný
8,5	Březový mlýn	Římov na Moravě	zaniklý

Zdroj: SAMVDRČ (1930), SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), vlastní výzkum

12.1 Červený mlýn

Prvním mlýnem nacházejícím se na toku Římovky, jež je významným pravostranným přítokem Rokytné, je Červený mlýn (*Obr. 7*), jenž stojí na katastru obce Čáslavice, poblíž osady Sádek. Tento objekt (č. p. 77) se nalézá na říčním kilometru 2,2. Historie Červeného mlýna sahá minimálně do období, kdy bylo provedeno I. vojenské mapování (60. léta 18. stol.). Z povinných císařských otisků je patrné, že mlýn byl v roce 1824 ve vlastnictví Matěje Tkaného. Rod Tkaných vlastnil objekt i ve 30. letech a na začátku 50. let 20. stol. Ze SAMVDRČ je patrné, že tehdejším majitelem byl mlynář Eugen (Evžen) Tkaný, mlýn byl tehdy opatřen dvěma vodními koly. Na začátku 50. let byl majitelem opět mlynář Tkaný, ale v objektu se údajně nacházelo pouze jedno vodní kolo. V současné době se jedná o citlivě zrekonstruovaný rekreační objekt s přílehlými vodními plochami, z nichž jedna kdysi sloužila jako akumuláční nádržka (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

12.2 Mlýn Vísky

Dalším z mlýnů nacházejících se na Římovce je vodní mlýn Vísky či Vidourkův mlýn, který se nalézá v osadě Vísky, jež je součástí katastrálního území obce Římov. Mlýn se nachází přímo v intravilánu Vísek na levém břehu říčky Římovky. Budova bývalého mlýna s č. p. 38 stojí na říčním kilometru 4,6. Historie mlýna sahá údajně až do roku 1695. Z povinných

císařských otisků je patrné, že v roce 1824 byl mlýn uveden jako panský. Podle SAMVDRČ z 30. let byl tehdejší majitelem Josef Vidourek. V tomto období bylo v mlýně v provozu jedno vodní kolo na vrchní vodu a dynamo, pomocí něhož byla vyráběna elektrická energie pro samotou. Stejná situace byla podle SVPRČ i na začátku 50. let. Dnes je mlýn v rukou potomků posledního mlynáře Josefa Vidourka. Budova mlýna je poměrně zachovalá, protože se dochovalo technické zařízení s absencí vodního kola. Součástí celého areálu býval i náhon s rybníkem (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

12.3 Trojanův mlýn

Dalším mlýnem nacházejícím se na katastru obce Římov je Trojanův mlýn s č. p. 35. Tato stavba se nalézá cca 600 m od intravilánu Římov. Objekt je postaven na pravém břehu Římovky, na jejím říčním kilometru 5,4. Historie mlýna sahá minimálně do 20. let 19. stol., kdy byl zakreslen v povinných císařských otiscích. Jeho tehdejší majitelkou byla mlynářka Františka Černá. Podle SAMVDRČ z 30. let 20. stol. byl mlýn ve vlastnictví Františka Škorpíka, jenž objekt využíval ke šrotování obilí. K tomuto účelu sloužilo jedno vodní kolo. Mlýn však chybí v záznamech SVPRČ z počátku 50. let 20. stol., takže se dá usuzovat, že činnost mlýna byla ukončena buď v období 30., nebo 40. let minulého století. V současnosti je budova bývalého mlýna obydlena. Podle dostupných zdrojů se v blízkosti objektu nacházel rybník (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

12.4 Holý mlýn

Asi 500 m SSZ od intravilánu obce Římov se nalézá Holý mlýn (č. p. 86). Poblíž objektu se nachází Holomlýnský rybník. Budova mlýna je postavena na levém břehu Římovky, na kilometru 7,4. Nejstarší doklad o této stavbě pochází z období I. vojenského mapování. V roce 1824 byl mlýn ve vlastnictví Matěje Holého. Podle SAMVDRČ z 30. let 20. stol. byl mlýn vlastněn Františkem Vyskočilem, který provozoval jak mlýn, tak i pilu, jež byly poháněny dvěma vodními koly. Podle SVPRČ z počátku 50. let 20. stol. byl majitelem stále mlynář Vyskočil, v poznámce je však uvedeno, že pila byla mimo provoz. Mlýn vypadá obývaně. Součástí areálu je stále funkční náhon (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

12.5 Březový mlýn

Na katastru obce Římov se nalézal i tento mlýn, který byl nazýván Březovský. Jeho název pramení z názvu zaniklé obce Březová, jež stála v místech tohoto objektu. V současné době už mlýn neexistuje, na jeho místě se nachází rybník a zábavní park. Podle dostupných zdrojů byl mlýn postaven po roce 1722. Existují záznamy o tom, že ještě v roce 1788 tento mlýn existoval, v 19. stol. byl přestavěn na hájovnu. Až v novodobé historii zde vznikl zábavní park (SAMVDRČ, 1930; SVPRČ, 1953; vodnimlyny.cz, 2024; vlastní výzkum).

Obr. 7: Pohled na Červený mlýn ze západu (Janský, 2024)

13 Zhodnocení funkcí vodních děl a MVE

13.1 Funkce vodních děl na Rokytné

Mnoho vodních děl mělo v průběhu času více funkcí. Následující *Tab. 9* se věnuje konkrétním funkcím, jež jednotlivá vodní díla na Rokytné měla, a to v letech 1930 (SAMVDRČ), 1953 (SVPRČ) a 2024 (ERÚ, vodnimlyny.cz, Mapy.cz, vlastní výzkum).

Tab. 9: Funkce a počet funkcí jednotlivých vodních děl na řece Rokytné v letech 1930 a 1953 a funkce v roce 2024

Rokytná						
ID	název stavby	1930		1953		2024
		funkce	počet funkcí	funkce	počet funkcí	funkce
1	Mlýn Pod Zámkem	mlýn, elektrárna	2	mlýn, elektrárna	2	obytná
2	Mlýn Pod Hradbami	mlýn	1	čerpání vody	1	MVE, obytná
3	Rakšický mlýn	/	0	/	0	/
4	Drápalův mlýn	mlýn	1	mlýn	1	obytná
5	Steinmetzův mlýn	mlýn, elektrárna	2	mlýn	1	MVE, obytná
6	Kuchyňkův mlýn	mlýn, elektrárna	2	mlýn, elektrárna	2	obytná
7	Oulehlův mlýn	mlýn, elektrárna	2	mlýn, elektrárna	2	MVE, obytná
8	Podskalní mlýn	mlýn, elektrárna	2	mlýn	1	pila, obytná
9	Alinkov	/	0	/	0	/
10	Valův mlýn	mlýn, pila, elektrárna	3	mlýn, pila, elektrárna	3	obytná
11	Spálený mlýn	/	0	/	0	/
12	Bendův mlýn	/	0	/	0	obytná
13	Nový mlýn	mlýn	1	mlýn	1	obytná
14	Vilímův mlýn	elektrárna	1	elektrárna	1	obytná
15	Kašparův mlýn	mlýn, pila	2	mlýn	1	obytná
16	Újezdský mlýn	mlýn, pila, elektrárna	3	mlýn, pila, elektrárna	3	2 MVE, obytná
17	Matoušův mlýn	mlýn, elektrárna	2	mlýn	1	MVE, obytná
18	Pila Rozkoš	pila	1	/	0	/
19	Pulkovský mlýn	mlýn, pila, elektrárna	3	mlýn	1	obytná
20	Bednářův mlýn	/	0	mlýn	1	obytná
21	Kmentův mlýn	mlýn	1	mlýn	1	MVE, obytná
22	Mlýn Královec	lihovar	1	/	0	obytná
23	Zámecký mlýn	mlýn	1	mlýn, elektrárna	2	/
24	Mlýn v Popovicích	mlýn, pila	2	mlýn, elektrárna	2	obytná
25	Mlýn v Lesůnkách	mlýn	1	mlýn	1	obytná
26	Mlýn Holeček	mlýn	1	mlýn, pila	2	/
27	Újezdský mlýn	mlýn	1	mlýn	1	obytná

Zdroj: SAMVDRČ (1930), SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), vlastní výzkum

Z *Tab. 9* vyplývá, že v roce 1930 bylo 5 z 27 staveb nefunkčních. Dalších 11 objektů bylo monofunkčních (8 z nich mělo funkci mlýna a další 3 sloužily buď jako elektrárna, anebo

pila či lihovar) a 11 polyfunkčních (8 z nich mělo 2 funkce – nejčastějším případem byla kombinace mlýna a elektrárny – a 3 z nich měly 3 funkce).

V roce 1953 bylo 6 z 27 staveb nefunkčních (přibyla pila Rozkoš a mlýn Královec, naopak původně nefunkční Bednářův mlýn je v tomto roce uváděn jako funkční). Celkem 13 objektů bylo monofunkčních (za pozornost jistě stojí mlýn Pod Hradbami, který v tomto období sloužil pro čerpání vody, zatímco ještě v roce 1930 plnil roli mlýna) a 8 polyfunkčních.

V roce 2024 bylo opět 6 z 27 staveb nefunkčních. Ve 21 případech měly objekty funkci obytnou, sloužily tedy jako rodinné domy či jako chalupy. Podle ERÚ se v 6 stavbách nacházejí MVE (v Újezdském mlýně (ID 16) dokonce 2 MVE) a Podskalní mlýn slouží v současnosti jako pila.

13.2 Funkce vodních děl na Rouhovance

Následující *Tab. 10* se věnuje konkrétním funkcím, jež jednotlivá vodní díla na Rouhovance měla, a to v letech 1930 (SAMVDRČ), 1953 (SVPRČ) a 2024 (vodnimlyny.cz, Mapy.cz, vlastní výzkum).

Tab. 10: Funkce a počet funkcí jednotlivých vodních děl na Rouhovance v letech 1930 a 1953 a funkce v roce 2024

Rouhovanka						
ID	název stavby	1930		1953		2024
		funkce	počet funkcí	funkce	počet funkcí	funkce
28	Šabatův mlýn	/	0	/	0	/
29	Texlův mlýn	mlýn	1	mlýn	1	obytná
30	Soukupův mlýn	mlýn, elektrárna	2	/	0	obytná
31	Urbánkův mlýn	mlýn, pila, elektrárna	3	mlýn, pila	2	obytná
32	Pachrův mlýn	mlýn, pila, elektrárna	3	mlýn, pila	2	obytná
33	Nový mlýn	/	0	/	0	obytná
34	Hrotovický mlýn	/	0	/	0	/
35	Valečský mlýn	/	0	/	0	/
36	Mlýn Kopyto	/	0	/	0	/

Zdroj: SAMVDRČ (1930), SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), vlastní výzkum

V roce 1930 bylo hned 5 z 9 objektů nefunkčních. Další 4 objekty fungovaly jako mlýny (Texlův mlýn byl jako jediný monofunkční), z nichž 3 byly polyfunkční (Soukupův, Urbánkův a Pachrův mlýn). Nejvíce funkcí, a to hned 3, měly Urbánkův a Pachrův mlýn, které kromě funkce mlýna nabízely také funkce pily a elektrárny.

V roce 1953 se k nefunkčním objektům přidal Soukupův mlýn. Textův mlýn plnil stále jednu funkci a zbylé dva mlýny, které měly před druhou světovou válkou 3 funkce, v tomto období o jednu z nich přišly, takže už nesloužily jako elektrárny, nýbrž jen jako mlýny a pily.

V roce 2024 byly 4 objekty z 9 nefunkční. U Nového mlýna, ač nebyl v roce 1930 uveden v SAMVDRČ (avšak není vyloučeno, že ve 30. letech nebyl obydlený), je prokazatelně jasné, že v roce 2024 plnil s dalšími 4 objekty obytnou funkci.

13.3 Funkce vodních děl na Rokytce

Následující *Tab. 11* popisuje konkrétní funkce, které jednotlivá vodní díla na Rokytce měla, a to v letech 1930 (SAMVDRČ), 1953 (SVPRČ) a 2024 (vodnimlyny.cz, Mapy.cz, vlastní výzkum).

Tab. 11: Funkce a počet funkcí jednotlivých vodních děl na Rokytce v letech 1930 a 1953 a funkce v roce 2024

Rokytka						
ID	název stavby	1930		1953		2024
		funkce	počet funkcí	funkce	počet funkcí	funkce
37	Hradištný mlýn	mlýn	1	mlýn, elektrárna	2	obytná
38	Bohušický mlýn	mlýn, pila	2	mlýn, elektrárna	2	obytná
39	Melkusův mlýn	mlýn	1	mlýn, elektrárna	2	obytná
40	Mlýn Šálek	mlýn	1	mlýn	1	obytná
41	Horní mlýn	mlýn	1	mlýn	1	SOU
42	Domamilský mlýn	/	0	/	0	/

Zdroj: SAMVDRČ (1930), SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), vlastní výzkum

V roce 1930 bylo na Rokytce 5 z 6 vodních děl funkčních (výjimkou Domamilský mlýn). Čtyři z pěti funkčních staveb byly monofunkční (mlýny) a jedna z nich (Bohušický mlýn) byla polyfunkční. V roce 1953 podle SVPRČ bylo rovněž 5 z 6 vodních děl funkčních. Z funkčních staveb byly 3 polyfunkční (mlýn a elektrárna) a 2 monofunkční. Je možné, že elektrárny u inkriminovaných staveb fungovaly již ve 30. letech, jen nebyly v SAMVDRČ uvedeny. V roce 2024 měly 4 z 5 funkčních staveb obytnou funkci, jedna z nich (Horní mlýn) sloužila jako jedno ze sídel SOU v Moravských Budějovicích.

13.4 Funkce vodních děl na Římovce

Následující *Tab. 12* se zabývá konkrétními funkcemi, které jednotlivá vodní díla na Roukytce měla, a to v letech 1930 (SAMVDRČ), 1953 (SVPRČ) a 2024 (ERÚ, Katastrální mapy).

Tab. 12: Funkce a počet funkcí jednotlivých vodních děl na Římovce v letech 1930 a 1953 a funkce v roce 2024

Římovka						
ID	název stavby	1930		1953		2024
		funkce	počet funkcí	funkce	počet funkcí	funkce
43	Červený mlýn	mlýn	1	mlýn, elektrárna, pohon strojů	3	obytná
44	Mlýn Vísky	mlýn, elektrárna	2	mlýn, elektrárna	2	obytná
45	Trojanův mlýn	šrotovna obilí	1	/	0	obytná
46	Holý mlýn	mlýn, pila	2	/	0	obytná
47	Březový mlýn	/	0	/	0	/

Zdroj: SAMVDRČ (1930), SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), vlastní výzkum

V roce 1930 byly 4 z 5 objektů nacházející se na Římovce funkční (vyjma Březového mlýna, který v té době již neexistoval). Dvě ze čtyř funkčních staveb byly polyfunkční a dvě monofunkční (Červený mlýn sloužící pouze jako vodní mlýn a Trojanův mlýn sloužící jako šrotovna obilí). V roce 1953 byly funkční pouze 2 objekty, a to Červený mlýn, který už nesloužil pouze jako vodní mlýn, ale i jako elektrárna a zajišťoval pohon hospodářských strojů, a mlýn Vísky, jenž měl funkci jak mlýna, tak i elektrárny. V roce 2024 měly 4 z 5 objektů obytnou funkci.

13.5 MVE na Rokytné

Podle dat ERÚ existovalo v roce 2024 v povodí Rokytné 8 MVE. Všechny se nacházely na řece Rokytné. Jejich výčet spolu s dalšími důležitými údaji je uveden v *Tab. 13*.

Tab. 13: Přehled MVE na řece Rokytně, jejich poloha podle říčního kilometru, jejich název a oficiální název podle ERÚ a instalovaný výkon v kW

ID	říční kilometr	název stavby/název podle ERÚ	výkon (kW)
/	13,1	MVE Rokytná	7,5
2	14,9	Mlýn Pod Hradbami/MVE Moravský Krumlov	15
5	22,7	Steinmetzův mlýn/MVE Milan Drochytka	22
7	25,1	Oulehlův mlýn/MVE Jarolímův mlýn	69
16	48,6	Újezdský mlýn/Újezdský mlýn	15
16	48,6	Újezdský mlýn/Újezdský mlýn	15
17	52,6	Matoušův mlýn/MVE Biskupice	8
21	66,5	Kmentův mlýn/MVE Příštpo	11

Zdroj: ERÚ (2024)

Osm MVE je umístěno v objektech, jež byly popsány v předchozích kapitolách, pouze MVE Rokytná, nacházející se poblíž mlýna Pod Zámekem v Moravském Krumlově, je lokalizována v samostatném objektu, jenž byl postaven pouze pro účely této elektrárny, a není tedy nikterak zanesen v historických dokumentech SAMVDRČ a SVPRČ. Zajímavostí je, že v Újezdském mlýně (ID 16) nacházejí hned dvě samostatné MVE se stejným výkonem, jejichž název stanovený ERÚ nikterak nezohledňuje jejich funkci, a tak jsou pojmenovány stejně jako objekt, v němž se nacházejí. Celkový výkon všech MVE činí 162,5 kW. Nejvyšším výkonem disponuje MVE Jarolímův mlýn (69 kW), naopak nejnižší je zaznamenán u MVE Rokytná (7,5 kW).

14 Náhony a jezy

Důležitou součástí vodních děl jsou samozřejmě i náhony a jezy. Následující tabulky nabízí výčet staveb a u nich poznámku, zda se u těchto objektů nacházejí funkční náhony. Mezi funkční náhony byly zahrnuty takové, kterými v roce 2024 proudila voda. Do tabulky je připsána i přibližná délka daných náhonů v metrech.

14.1 Náhony na Rokytné

V roce 2024 bylo 12 z 27 náhonů na řece Rokytné nefunkčních. Viz *Tab. 14*.

Tab. 14: Přehled náhonů na řece Rokytné a přibližná délka u fungujících z nich

Rokytná			
ID	název stavby	funkční náhon	přibližná délka náhonu (m)
1	Mlýn Pod Zámkem	ne	/
2	Mlýn Pod Hradbami	ano	60
3	Rakšický mlýn	ano	3 500
4	Drápalův mlýn	ne	/
5	Steinmetzův mlýn	ano	1 100
6	Kuchyňkův mlýn	ano	2 200
7	Oulehlův mlýn	ano	2 200
8	Podskalní mlýn	ne	/
9	Alinkov	ne	/
10	Valův mlýn	ano	400
11	Spálený mlýn	ano	400
12	Bendův mlýn	ne	/
13	Nový mlýn	ano	700
14	Vilímův mlýn	ne	/
15	Kašparův mlýn	ano	300
16	Újezdský mlýn	ano	900
17	Matoušův mlýn	ano	800
18	Pila Rozkoš	ne	/
19	Pulkovský mlýn	ne	/
20	Bednářův mlýn	ano	400
21	Kmentův mlýn	ano	700
22	Mlýn Královec	ano	700
23	Zámecký mlýn	ne	/
24	Mlýn v Popovicích	ano	1 400
25	Mlýn v Lesůnkách	ne	/
26	Mlýn Holeček	ne	/
27	Újezdský mlýn	ne	/

Zdroj: SAMVDRČ (1930), SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), Geoportál ČÚZK (2024), vlastní výzkum

Mnohé z nefunkčních náhonů byly zasypány, pouze u některých byly patrné jejich fragmenty. Nejdelším náhonem na řece Rokytné je náhon Drápalova a Rakšického mlýna sloužící také jako přívodní kanál pro Týnský rybník, který měří na délku cca 3 500 m. Avšak v dubnu 2024 neproudila úsekem náhonu poblíž Drápalova mlýna voda. Naopak nejkratším náhonem je krátký přívodní kanál, jímž protéká voda do MVE Moravský Krumlov nacházející se v mlýně Pod Hradbami a který měří na délku pouhých 60 m.

14.2 Náhony na Rouchovance

Na Rouchovance byly v roce 2024 funkční pouze 4 náhony. Viz *Tab. 15*.

Tab. 15: Přehled náhonů na Rouchovance a přibližná délka u fungujících z nich

Rouchovanka			
ID	název stavby	funkční náhon	přibližná délka náhonu (m)
28	Šabatův mlýn	ano	1 400
29	Texlův mlýn	ne	/
30	Soukupův mlýn	ano	400
31	Urbánkův mlýn	ne	/
32	Pachrův mlýn	ano	1 200
33	Nový mlýn	ne	/
34	Hrotovický mlýn	ne	/
35	Valečský mlýn	ne	/
36	Mlýn Kopyto	ne	/

Zdroj: SAMVDRČ (1930), SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), Geoportál ČÚŽK (2024), vlastní výzkum

Nejdelší z náhonů měří cca 1 400 m a sloužil jak pro potřeby Texlova, tak i Šabatova mlýna. Avšak v dubnu 2024 netekla úsekem náhonu poblíž Texlova mlýna voda. Ta se objevuje až v úseku mezi Texlovým a Šabatovým mlýnem, jelikož do náhonu ústí Šemíkovický potok. Nejkratší náhon, měřící na délku cca 400 m, je lokalizován u Soukupova mlýna.

14.3 Náhony na Rokytcce

Na Rokytcce byly v roce 2024 funkční pouze 3 náhony. Viz *Tab. 16*.

Tab. 16: Přehled náhonů na Rokytcce a přibližná délka u fungujících z nich

Rokytkka			
ID	název stavby	funkční náhon	přibližná délka náhonu (m)
37	Hradištný mlýn	ne	/
38	Bohušický mlýn	ano	200
39	Melkusův mlýn	ano	500
40	Mlýn Šálek	ne	/
41	Horní mlýn	ano	3 000
42	Domamilský mlýn	ne	/

Zdroj: SAMVDRČ (1930), SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), Geoportál ČÚŽK (2024), vlastní výzkum

Nejdelší náhon, jenž přivádí vodu pro Horní mlýn (dříve sloužící i pro potřeby mlýna Šálek, dnes je však tato část zcela zasypana), měří na délku cca 3 000 m, naopak nejkratší, zásobující vodou Bohušický mlýn, je dlouhý cca 200 m.

14.4 Náhony na Římovce

V roce 2024 byly na Římovce funkční tři náhony z pěti. Viz Tab. 17.

Tab. 17: Přehled náhonů na Římovce a přibližná délka u fungujících z nich

Římovka			
ID	název stavby	funkční náhon	přibližná délka náhonu (m)
43	Červený mlýn	ano	200
44	Mlýn Visky	ano	700
45	Trojanův mlýn	ne	/
46	Holý mlýn	ano	100
47	Březový mlýn	ne	/

Zdroj: SAMVDRČ (1930), SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), Geoportál ČÚZK (2024), vlastní výzkum

Nejdelší z náhonů je lokalizován u mlýna Visky a měří na délku cca 700 m. Naopak nejkratší z nich měřící pouhých 100 m se nachází u Holého mlýna, a kromě této stavby zásobuje vodou i přilehlý Holomlýnský rybník.

14.5 Jezy na Rokytne

V povodí Rokytne se nacházejí i jezy. Podle SVPRČ z roku 1953 byly tyto vzdouvací objekty lokalizovány pouze na řece Rokytne, u ostatních vodních toků z tohoto povodí zmínky o jezích chybí. Proto jsou zmíněny pouze ty, jež jsou postaveny na Rokytne.

Tab. 18: Přehled jezů na řece Rokytne, jejich existence v letech 1953 a 2024, jejich délka a výška v metrech a jejich typ a využití v roce 1953

ID	název stavby	jez (1953)	jez (2024)	délka jezu (m)	výška jezu (m)	typ jezu (1953)	využití (1953)
1	Mlýn Pod Zámekem	ano	ano	43	4	pevný kamenný	stab. stupeň, energetika
2	Mlýn Pod Hradbami	ano	ano	17	2	pevný kamenný	stab. stupeň, závlahy
3	Rakšický mlýn	ne	ne	/	/	/	/
4	Drápalův mlýn	ano	ano	12	1,3	pohyblivý dřevěný	stab. stupeň, energetika
5	Steinmetzův mlýn	ano	ano	28	1,5	pevný kamenný	stab. stupeň, energetika
6	Kuchyňkův mlýn	ano	ano	28	1,1	pevný kamenný	stab. stupeň, energetika
7	Oulehlův mlýn	ano	ano	28	1,1	pevný kamenný	stab. stupeň, energetika

8	Podskalní mlýn	ano	ano	?	?	pevný stržený	stab. stupeň, energetika
9	Alinkov	ano	ano	?	?	pevný stržený	stab. stupeň, energetika
10	Valův mlýn	ano	ano	22	1,2	pevný kamenný	stab. stupeň, energetika
11	Spálený mlýn	ano	ano	?	?	pevný stržený	stab. stupeň, energetika
12	Bendův mlýn	ano	ano	33	1	pevný kamenný	stab. stupeň, energetika
13	Nový mlýn	ano	ano	20	2	pevný kamenný	stab. stupeň, energetika
14	Vilímův mlýn	ano	ano	12	0,7	pevný kamenný	stab. stupeň, osvětlení obce
15	Kašparův mlýn	ano	ano	26	1	pevný kamenný	stab. stupeň, energetika
16	Újezdský mlýn	ano	ano	43	0,9	pevný betonový	stab. stupeň, energetika
17	Matoušův mlýn	ano	ano	120	1,5	pevný kamennobetonový	stab. stupeň, energetika
18	Pila Rozkoš	ano	ne	8,8	0,8	pevný dřevěný	stab. stupeň, energetika
19	Pulkovský mlýn	ano	ano	40	0,6	pevný kamenný	stab. stupeň, energetika
20	Bednářův mlýn	ano	ano	25	0,5	pevný kamenný	stab. stupeň, energetika
21	Kmentův mlýn	ano	ano	15	1	pevný kamenný	stab. stupeň, energetika
22	Mlýn Královec	ano	ano	12	1	pevný kamenný	stab. stupeň, energetika
23	Zámecký mlýn	ne	ne	/	/	/	/
24	Mlýn v Popovicích	ne	ne	/	/	/	/
25	Mlýn v Lesůnkách	ne	ne	/	/	/	/
26	Mlýn Holeček	ne	ne	/	/	/	/
27	Újezdský mlýn	ne	ne	/	/	/	/

Zdroj: SVPRČ (1953), vodnimlyny.cz (2024), Geoportál ČÚZK (2024), vlastní výzkum

Podle údajů ze SVPRČ se v roce 1953 nacházelo na Rokytne 21 jezů. V roce 2024 je stav počet zachovalých jezů rozdílný, jelikož došlo k tomu, že jez u pily Rozkoš zanikl, a tak je v tomto roce evidováno 20 jezů. U jezu u Podskalního mlýna, Alinkova a Spáleného mlýna chybí některé informace (proto označení otazníkem), které popisují výšku a délku jezu, jelikož byly po druhé světové válce poškozeny údajně v důsledku povodní. Avšak v seznamu vzdouvacích objektů pořad uvedeny jsou, takže byly zahrnuty do existujících jezů. Tyto informace byly čerpány opět z dat SVPRČ. Nejdelším jezem je jez u Matoušova mlýna, který

na délku měří 120 m, naopak nejkratší z nich, nacházející se hned u třech objektů (Drápalův mlýn, Vilímův mlýn a mlýn Královec), měří na délku 12 m. Nejkratším jezem však býval jez u pily Rozkoš, jenž měřil na délku 8,8 m, avšak ten byl krátce po druhé světové válce zničen. Nejvyšší jez je lokalizován u mlýna Pod Zámkem v Moravském Krumlově, který je vysoký 4 m, naopak nejnižší je jez u Bednářova mlýna (0,5 m). Většina jezů je pevných kamenných, dva jezy byly dřevěné (u Drápalova mlýna a pily Rozkoš). Oba dřevěné jezy už neexistují, ten u Drápalova mlýna je nahrazen jezem pevným. Jez u Újezdského mlýna (ID 16) je betonový a jez u Matoušova mlýna kamennobetonový. Naprostá většina vzdouvacích objektů byla na začátku 50. let využita jako stabilizační stupně a našla využití i v energetice.

15 Diskuse

Vodní dílům se věnovalo hodně prací, ale žádná z nich se v takové míře nezabývala těmi v povodí Rokytné. V samotném povodí se těchto staveb nachází více, ale výčet všech by byl opravdu velmi rozsáhlý, a proto sem byly zařazeny jen objekty ze čtyřech nejdůležitějších vodních toků. Práce se zmiňuje o celkem 47 objektech. V následujících řádcích by bylo vhodné porovnat výsledky této práce s výsledky analogickými pracemi, jež se zabývají stejnou problematikou.

Podobným tématem se zabýval Michal Gabrhelík, který mapoval a analyzoval vodní díla v povodí Dřevnice ve Zlínském kraji. Toto povodí má rozlohu 435,2 km², je tedy o trochu menší než povodí Rokytné, které zaujímá plochu 584,3 km². Autor se zmiňuje o 55 objektech, z nichž jsou v současnosti 4 funkční, 3 z nich slouží jako MVE. V rámci povodí Rokytné je v práci zmíněno 47 objektů (a MVE Rokytná, která se nachází mimo objekty uvedené v SAMVDRČ, SVPRČ a na webu vodnimlyny.cz), z nichž je nyní 7 funkčních (6 z nich slouží jako MVE).

Podobnou problematiku řešil i Jakub Morong, který se ve své práci zabýval historickými a současnými vodohospodářskými stavbami na území horního toku Moravy. Práce se věnuje území o rozloze 590,4 km², což je takřka stejná rozloha, jakou má povodí Rokytné. Autor se však věnoval pouze objektům na samotném toku Moravy mezi Hanušovicemi a Postřelmovem. Na tomto území se kdysi nacházelo 14 vodních děl, z nichž v současnosti fungují pouze 3 z nich v podobě MVE. Další 3 MVE vznikly dodatečně na nových místech. Kromě mlýnů a pil jsou na horním toku Moravy rozšířené i přádelny a papírny, jejichž pohon býval také vodní. Oproti Rokytné a jejím přítokům má Morava v této části toku velmi velký spád, a krom toho je území mnohem lesnatější s tradicí pěstování lnu a jiných textilních plodin, což dává odpověď na otázku, proč jsou zde takto rozšířená vodní díla tohoto typu.

16 Závěr

Tato práce pojednává o vodních dílech v povodí Rokytne, konkrétně o objektech lokalizovaných na řece Rokytne a jejích přítocích Rouchovance, Rokytce a Římovce. Hlavním smyslem práce je inventarizace všech vodních děl, která se kdy na těchto vodních tocích nacházela, včetně těch, jež už zanikla. Inventarizace proběhla hlavně za pomoci SAMVDRČ z roku 1930 a SVPRČ z roku 1953, které poskytly drahocenné údaje jak o samotných vodohospodářských objektech, tak i o náhonech a jezzech, které jsou dodnes velmi zajímavým krajinnotvorným prvkem.

Podle zjištěných údajů se na těchto čtyřech tocích nacházelo celkem 47 vodních děl, z nichž se do současné doby dochovalo 36 z nich. Tyto stavby mají nejčastěji obytnou funkci a jen 7 z nich je plně funkčních, a to buď jako MVE, nebo pila. Počet funkčních staveb postupně ubýval, v roce 1930 se v povodí Rokytne nacházelo 35 funkčních objektů, v roce 1950 bylo těchto objektů 33 a v roce 2024 šlo o oněch pouhých 7 objektů. Do celkového počtu 47 vodních děl nebyl započítán objekt MVE Rokytná, který vznikl zcela mimo jakoukoliv historickou stavbu, a tudíž nemá žádnou návaznost na objekty, jež jsou podrobně popsány v předchozích kapitolách. Mnoho z objektů bylo v minulosti polyfunkčních, nejčastěji plnily funkce mlýna, pily či elektrárny. První písemné zmínky o jednotlivých stavbách lze datovat nejčastěji do 2. poloviny 18. stol., kdy byly zakresleny na mapách I. vojenského mapování, jež probíhalo v 60. letech 18. stol. Z původních 47 náhonů se do současnosti zachovalo 30 z nich. Podle údajů ze SVPRČ existovalo v roce 1953 hned 21 jezů, jež byly vesměs pevné kamenné. Počet těchto vzdouvacích zařízení klesl v roce 2024 na 20.

Práce ukázala mnohé zajímavé jevy. Jedním z nich je přechod od původních funkcí většiny daných objektů k funkci čistě obytné. Poměrně překvapující je i počet dochovaných staveb. Jen čtvrtina objektů zanikla. Řeka Rokytná spolu se svými přítoky tvořila v minulosti důležitou osu, podél níž se soustředily vodohospodářské objekty, jejichž hlavním pojítkem byla síla vody. Využití vodní energie se stávalo velmi klíčovým a tento způsob hospodaření živil mnoho, a to nejen mlynářských, rodů. Celá oblast povodí Rokytne je velmi atraktivní, a to jak z hlediska krajinného, tak i technického. Mnoho staveb se postupem času rekonstruuje a zvelebují. Třeba se jednou podaří obnovit zašlou slávu některých objektů, jež už dávno neplní svoji původní a majoritní funkci.

17 Summary

This work deals with water works in the Rokytná basin, specifically about objects located on the Rokytná river and its tributaries Rouchovanka, Rokytká and Římovka. The main purpose of the work is the inventory of all water works that were ever located on these waterways, including those that have already disappeared. The inventory was carried out mainly with the help of „SAMVDRČ“ from 1930 and „SVPRČ“ from 1953, which provided valuable data both about the water works themselves, as well as about mill races and weirs, which are still a very interesting landscape-forming element. Other information were undertaken by the regional literature, technical publications and web page called vodnimlyny.cz.

According to the data, there were a total of 47 hydraulic structures on these four streams, of which 36 have survived to this day. These buildings most often have a residential function and only 7 of them are fully functional, either as small hydro or a sawmill. The number of functional buildings gradually decreased, in 1930 there were 35 functional buildings in the Rokytná basin, in 1950 there were 33 of these buildings, and in 2024 there were only 7 buildings. In the total number of 47 hydraulic structures, the small hydro called Rokytná was not included, which was created completely outside of any historical structure, and therefore has no connection with the objects that are described in detail in the previous chapters. Many of the buildings were multifunctional in the past, most often serving the functions of a mill, sawmill or power plant. The first written mentions of individual buildings can be dated most often to the second half of the 18th century, when they were drawn on the maps of the I. military mapping, which took place in the 1760s. Of the original 47 mill races, 30 of them have been preserved to this day. According to the data from „SVPRČ“, there were 21 weirs in 1953, which were mostly stone. There were 20 weirs in 2024.

The work showed many interesting phenomena. One of them is the transition from the original functions of most objects to a purely residential function. The number of preserved buildings is also quite surprising. Only a quarter of the objects disappeared. The entire area of the Rokytná basin is very attractive from a landscape and technical point of view. Many buildings are reconstructed and improved.

18 Zdroje

18.1 Knižní zdroje

BRODESSER, Slavomír. *Krajinou Oslavy, Rokytné a Jihlavy proti toku času*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2007. ISBN 978-80-7028-314-1

BROŽA, Vojtěch. *Využití vodní energie: určeno pro stud. fak. stavební*. Praha: ČVUT, 1990.

CALETKA, Martin; DRÁB, Aleš; FRAJER, Jindřich; LÉTAL, Aleš; PAVELKOVÁ, Renata et al. *Metodika klasifikace a hodnocení průmyslového dědictví z pohledu památkové péče – vodní hospodářství*. Odborné a metodické publikace (Národní památkový ústav). Ostrava: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, Metodické centrum průmyslového dědictví, 2022. ISBN 978-80-87402-98-6.

ČECH, Luděk; UMPICH, Jan a ZABLOUDIL, Vladimír. *Chráněná území ČR VII. – Jihlavsko*. 1. vyd. Praha: Agentura přírody ochrany a krajiny ČR a EkoCentrum Brno, 2002. ISBN 80-86064-54-9

ČEJKA, Jiří et al. *Ivančice – Dějiny města*. Ivančice: Město Ivančice, 2002. ISBN 80-238-9441-2

DEMEK, Jaromír; MACKOVČIN, Peter et al. *Zeměpisný lexikon ČR: Hory a nížiny*. 2. vyd. Brno: AOPK ČR, 2006. 582 s. ISBN 80-86064-99-9

KOLKA, Miroslav. *Technická zařízení na vodní pohon v Dubé, Doksech a okolí: vodní díla mlýnů, pil, textilních podniků a vodárenských zařízení: katalog staveb A-Z*. Liberec: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Liberci, 2014. ISBN 978-80-87810-03-3.

LUTTERER, I., ŠRÁMEK, R. *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 2. vyd. Havlíčkův Brod, 2004. ISBN 80-7311-025-3

KOCOUREK, Jaroslav. *Český atlas – Jihozápadní Morava*. 1. vyd. Praha: Freytag & Berndt, 2011. ISBN 978-80-7316-181-1

MACKOVČIN, Peter et al. *Chráněná území ČR IX. – Brněnsko*. 1. vyd. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a EkoCentrum Brno, 2007. ISBN 978-80-86064-66-6

PROCHÁZKA, Zdeněk. *Cestami krajánek aneb Putování po mlýnech a vodních provozech na Tachovsku a Stříbrsku*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2017. ISBN 978-80-87316-75-7

Seznam a mapa vodních děl republiky Československé. Stav koncem roku 1930. Praha: Ministerstvo veřejných prací, 1930. Sešit 13.

Seznam a mapa vodních děl republiky Československé. Stav koncem roku 1930. Praha: Ministerstvo veřejných prací, 1930. Sešit 14.

Státní vodohospodářský plán republiky Československé. Hlavní povodí Morava: Dílčí SVP XXIII – Jihlava. Brno: Vodohospodářské rozvojové a investiční středisko, 1953.

TOLASZ, Radim et al. *Atlas podnebí Česka. Climate atlas of Czechia*. Praha a Olomouc: Český hydrometeorologický ústav a Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-86690-26-1

18.2 Internetové zdroje

Česká geologická služba. *Půdní mapa 1 : 50 000*. [online]. 2023. [cit. 2024-03-20]. Dostupné z: <https://mapy.geology.cz/pudy/>

Český statistický úřad. *Správní obvody – Krajská správa ČSÚ v Brně* [online]. 2024 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/xb/spravni_obvody

Energetický regulační úřad. *Datové sady výroben ke dni 01.04.2024* [online]. 2024 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://eru.gov.cz/datove-sady-vyroben-ke-dni-01042024>

Geoportál INSPIRE. *Mapa geomorfologického členění ČR* [online]. 2010 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map?openNode=Geology&keywordList=inspire>

Hlásná a předpovědní povodňová služba. *Evidenční list hlásného profilu č.395 (Příštpo)* [online]. 2024 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: <https://hydro.chmi.cz/hppsevlist/download?seq=307001>

Hlásná a předpovědní povodňová služba. *Evidenční list hlásného profilu č.396a (Moravský Krumlov)* [online]. 2024 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: <https://hydro.chmi.cz/hppsevlist/download?seq=2505295>

KOZÁK, Josef et al. *Taxonomický klasifikační systém půd ČR*. [online]. 2004. [cit. 2024-03-20]. Dostupné z: <https://klasifikace.pedologie.cz/>

KUČA, Martin. Příspěvek k historii a současnosti provozu železniční stanice Rakšice (okr. Znojmo) na trati č. 244 Brno – Hrušovany nad Jevišovkou [online]. 2016 [cit. 2024-03-19]. Dostupné z: <file:///C:/Users/Vojta/Downloads/clanek.pdf>

LAIKA, Viktor. Malá voda. *Hamr*. [online]. 2001 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://mve.energetika.cz/uvod/hamr.htm>

ŠIMEK, Rudolf. *Vodnimlyny.cz*. [online]. 2024 [cit. 2024-05-04]. Dostupné z: <https://www.vodnimlyny.cz/>

18.3 Mapové zdroje

ArcČR 500 3.3 [online]. Praha: Arcdata Praha, 2016 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <http://download.arcdata.cz/data/ArcCR500-3.3-windows-installer.zip>

Geoprohlížeč [online]. Praha: Český úřad zeměměřičský a katastrální, 2021 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>

Mapy.cz. [online]. Praha: Seznam, a. s., 2024 [cit. 2024-05-04]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?x=16.0735696&y=49.1319913&z=11>

Půdní mapa 1 : 50 000 [online]. Praha: Česká geologická služba, 2019 [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: <https://mapy.geology.cz/pudy/>

Seznam příloh

- 1 Budova bývalého vodního mlýna Pod Hradbami, dnes MVE, v Moravském Krumlově
- 2 Budova Drápalova mlýna v Rybnících, dnes kulturní památka
- 3 Letopočet založení mlýna s iniciálami KŠ (Karel Škoda) upomínající stavebníka objektu
- 4 Jez na řece Rokytne u Drápalova mlýna
- 5 Kuchyňkův mlýn s funkčním náhonem na katastru obce Tulešice
- 6 Budova Oulehlova (Jarolímova) mlýna sloužící jako ekofarma
- 7 Budova bývalého Podskalního mlýna, dnes pily, v Tulešicích
- 8 Dnes již nefunkční náhon bývalého Podskalního mlýna
- 9 Areál Valova mlýna u Horních Kounic, dnes kulturní památka
- 10 Poslední mlýnský kámen z Valova mlýna nacházející se na návsi v Horních Kounicích
- 11 Náhon dnes již neexistujícího Spáleného mlýna
- 12 Budova Nového mlýna u Tavíkovice
- 13 Budova Újezdského mlýna na katastru obce Újezd
- 14 Velmi dobře zachovalý náhon Újezdského mlýna
- 15 Budova Bednářova mlýna v Příštpu
- 16 Budova mlýna v Lesůnkách
- 17 Budova Újezdského mlýna na katastru obce Horní Újezd
- 18 Mlýnský kámen vyrobený pardubickou firmou Hübner-Opitz u Urbánkova mlýna v Rouchovanech
- 19 Budova Nového mlýna u Rouchovan
- 20 Budova mlýna Vísky ve stejnojmenné vsi na katastru obce Římov
- 21 Budova Holého mlýna u Římova
- 22 Pohled od Holého mlýna na Holomlýnský rybník
- 23 Pozůstatky mlýnského náhonu mezi Černoousovým mlýnem a mlýnem Šálek v M. Budějovicích

Přílohy

Příloha 1: Budova bývalého vodního mlýna Pod Hradbami, dnes MVE, v Moravském Krumlově (Janský, 2024)

Příloha 2: Budova Drápalova mlýna v Rybnících, dnes kulturní památka (Janský, 2024)

Příloha 3: Letopočet založení mlýna s iniciálami KŠ (Karel Škoda) upomínající stavebníka objektu (Janský, 2024)

Příloha 4: Jez na řece Rokytne u Drápalova mlýna (Janský, 2024)

Příloha 5: Kuchyňkův mlýn s funkčním náhonem na katastru obce Tulešice (Janský, 2024)

Příloha 6: Budova Oulehlova (Jarolímova) mlýna sloužící jako ekofarma (Janský, 2024)

Příloha 7: Budova bývalého Podskalního mlýna, dnes pily, v Tulešicích (Janský, 2024)

Příloha 8: Dnes již nefunkční náhon bývalého Podskalního mlýna (Janský, 2024)

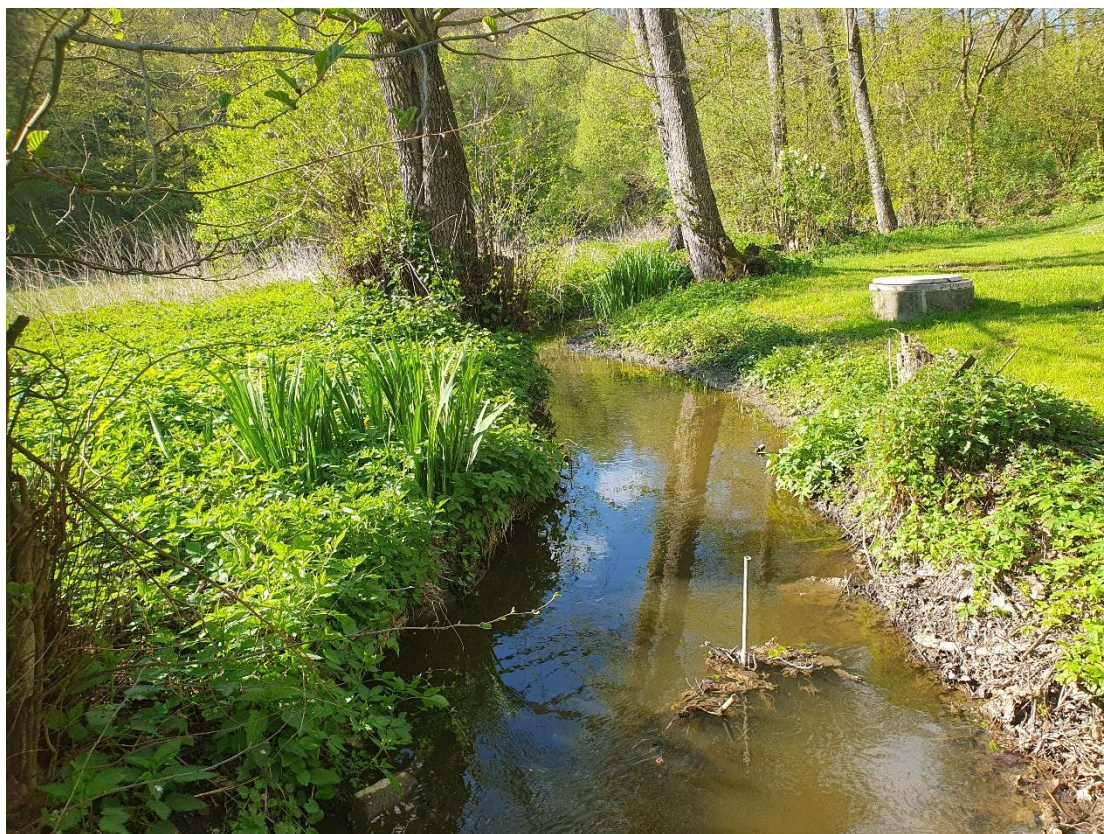

Příloha 9: Areál Valova mlýna u Horních Kounic, dnes kulturní památka (Janský, 2024)

Příloha 10: Poslední mlýnský kámen z Valova mlýna nacházející se na návsi v Horních Kounicích (Janský, 2024)

Příloha 11: Náhon dnes již neexistujícího Spáleného mlýna (Janský, 2024)

Příloha 12: Budova Nového mlýna u Tavíkovic (Janský, 2024)

Příloha 13: Budova Újezdského mlýna na katastru obce Újezd (Janský, 2024)

Příloha 14: Velmi dobře zachovalý náhon Újezdského mlýna (Janský, 2024)

Příloha 15: Budova Bednářova mlýna v Příštpu (Janský, 2024)

Příloha 16: Budova mlýna v Lesůnkách (Janský, 2024)

Příloha 17: Budova Újezdského mlýna na katastru obce Horní Újezd (Janský, 2024)

Příloha 18: Mlýnský kámen vyrobený pardubickou firmou Hübner-Opitz u Urbánkova mlýna v Rouchovanech (Janský, 2024)

Příloha 19: Budova Nového mlýna u Rouchovan (Janský, 2024)

Příloha 20: Budova mlýna Vísky ve stejnojmenné vsi na katastru obce Římov (Janský, 2024)

Příloha 21: Budova Holého mlýna u Římova (Janský, 2024)

Příloha 22: Pohled od Holého mlýna na Holomlýnský rybník (Janský, 2024)

Příloha 23: Pozůstatky mlýnského náhonu mezi Černo housovým mlýnem a mlýnem Šálek v M. Budějovicích (Janský, 2024)